

॥ ॐ ह्रीं श्रीं पार्श्वनाथाय नमः ॥

श्री जववियार-सार- स्तवनादि संग्रह सार्थः



लेखक,

शिवसाहज अवेरयण संवत्.

लक्ष्मण एर

જ્ઞાનની મહત્તા.



નાસ્તિ ન્યાયાસમં સત્યં, નાસ્તિ ધર્મસમઃ સત્ત્વા ।
નાસ્ત્યુદ્યમસમં મિત્રં, નાસ્તિ ભાગ્યસમં ધનમ્ ॥

ન્યાય સમાન (બીજું) સત્ય નથી, ધર્મ સમાન
(બીજો) મિત્ર નથી, ઉદ્યમ સમાન (બીજો) સો-
બતી નથી, તથા ભાગ્ય સમાન (બીજું) ધન નથી.

તૃતીયં લેચનં જ્ઞાનં, દ્વિતીયો હિ દિવાકરઃ ।

અચૌર્યં હરણં વિત્તં, વિના સ્વર્ણવિભૂષણમ્ ॥

જ્ઞાન છે તે ત્રીજા લેચન સરખું, બીજા સૂર્ય
સરખું, ચોરોથી પાણુ ન હરાય એવા દ્રવ્ય સરખું
અને સુવર્ણ વિના આભૂષણ સરખું છે.

સજ્ઞાનામ્બુમપા, ધર્મ-સત્રં પુસ્તકવાચના ।

યેન કાર્યેન તેનામ્-મૈદિકામુષ્મિકં સુખમ્ ॥

ઉત્તમ જ્ઞાન રૂપી પાણીના પરબ સરખું, અને
ધર્મની દાનશાળા સરખું એવું પુસ્તકોનું વાંચન જે
કરે છે, તેણે આલોક તથા પરલોક સંબંધી સુખ
મેળવ્યું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

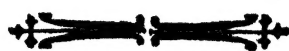
અનુક્રમાંક ૧૪૨૩૭ ઢર્ગાક

પુસ્તકનું નામ ડપડિયા-સાર
સ્તાવનાદિ સંગ્રહમાર્થ

વિષય
૫૨૪૧૦૬૭

॥ ॐ ह्रीं श्रीं पार्वनाथाय नमः ॥

श्री जववियार-सार- स्तवनादि संग्रह सार्थः



लेखक,

शिवलाल जवेरयंद संधवी.

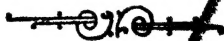
भद्रभाणंदर.



प्रकाशक,

श्री सिद्धिविजयजी जैन पाठशाला.

श्रीभाणीमंडोदलो, तु. भद्रभाणंदर.



प्रथमावृत्ति

वीराब्द १४५४

विक्रमाब्द १९८४

प्रत १०००

च. स. १९८८

किंमत ३.०-२-० (पाण्डेज लुट.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૪૨૩૭

સર્વ દેશ સ્વામિન રાખ્યા છે.



શ્રી વીર-શાસન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
શા. રતીલાલ કેશવલાલે છાપ્યું.
ડે. હાનપટેલની પોળ—અમદાવાદ.



પ્રસ્તાવના.



જે સમયે સર્વ પ્રકારના સંશયછેદક, કેવળજ્ઞાનને કેવળ-દર્શનના ધારક, ત્રિભુવનદીપક શ્રીતીર્થંકર મહારાજ સાક્ષાત વિચરતા હતા, તે સમયની શું વાત કરવી ? પરંતુ અંતિમ-તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામિના વિરહ પછી પણ જૈનદર્શનમાં થઈ ગયેલા ધુરંધર આચાર્યોએ પોતાના જ્ઞાનબળથી ચારે તરફ જૈનધર્મની જયધ્વજ ફરકાવી હતી, તેઓના પ્રતાપથી જ ધર્મમાં થોડે કે ઘણે અંશે દૃઢ શ્રદ્ધાવાળા રહી હાલના જૈનીઓ કલ્લોલ-આનંદ કરે છે, તેઓ તે સમયના મનુષ્યોને પોતાના જ્ઞાનથી પ્રતિબોધ આપતા એમજ નહોતું પણ પાછળ થનારાઓના હિતને માટે પણ પોતાના જ્ઞાનની પ્રસાદીરૂપ અનેક અંથો બનાવી ગયા છે, પરંતુ કાળના પ્રભાવથી, પ્રમાદથી કે કોણ જાણે બીજા શાએ કારણોથી હાલના જૈનીઓની જ્ઞાન ઉપર પ્રીતિજ ઓછી છે, જૈનોના બહોળા ભાગમાં બીજા સર્વ વિષય કરતાં જ્ઞાન સંપાદન કરવાનો વિષય નિરસ અને નિરૂપયોગી થઈ પડ્યો છે, બીજી સર્વ કોમ કરતાં જૈન કોમ વિદ્યા વિષયમાં હલકી થઈ પડી છે, તેઓનું દ્રવ્ય બીજી અનેક બાબતમાં ખર્ચાય છે, પણ જેના ઉપર આખી કોમના ઉદયનો, મનુષ્ય માત્રના આનંદનો,

ફરલાવની સ્થિતિનો અને ટુંકામાં સર્વ પ્રકારના સુખનો સંપૂર્ણ આધાર રહેલો છે, તે જ્ઞાનના ઉત્તેજન-સંભાળ માટે કાંઈપણ ખર્ચ કરવાની કોઈને હોંશ નથી, બીજા પ્રકારના માની લીધેલ ગમે તેવા સુખ જણાતા હોય પણ ઉડી રીતે આલોચ-વિચાર કરીએ તો જ્ઞાનની ઓછાશના કારણથી હાલના જૈનીઓની શોચનીય અવસ્થા છે.

જ્ઞાની પુરૂષેએ જૈન શાસ્ત્રોના ચાર વિભાગ પાડેલા છે, તેમાં દ્રવ્યાનુયોગને મુખ્ય ગણેલ છે, તે દ્રવ્યાનુયોગના અભ્યાસની આપણામાં મંદતા જણાય છે, તેથી દ્રવ્યાનુયોગના વિષયો તો ખાસ શીખવાજ જોઈએ તોજ આપણી સ્થિતિનું જ્ઞાન થાય.

શ્રી જૈન પ્રવેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ મુંબઈ તરફથી દર વર્ષે ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા લેવાય છે, તેમાં કન્યાધોરણ ૧ લા, ૨ જા ને સ્ત્રીધોરણ ૧ લામાં આવતા પરચુરણ વિષયો અર્થ સાથે એક જ બુકમાં લેખ ન થવાથી, તેમજ ઘણા સ્તવનો, સજ્જાયો અર્થ સિવાયની હોવાથી શિખનારને તથા શિખવનારને વિશેષ મુશીબત પડતી હતી, તેને લક્ષ્યમાં લઈ અમોએ ત્રણે ધોરણોના પરચુરણ વિષયો સંગૃહીત કરી જેમ બને તેમ સરળ અર્થ સાથે છપાવી પડતી મુશીબતને દૂર કરી છે.

આ બુકમાં આવેલા ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સ્તુતિઓ, સજ્જાયો અને ગદ્યલીઓના અર્થ પૂજ્યપાદ-પ્રાતઃસ્મરણીય

તીર્થોદ્ધારક-માળખ્રજાચારી શ્રી વિજયનીતિસૂરી ધરજી મહારાજના વિદ્વાન શિષ્ય શ્રી ઉદયવિજયજી મહારાજ સાહેબે પોતાનો અમૂલ્ય સમય રોકી લખી આપ્યા છે, તેમજ જીવવિચારનો સાર આદ્યન્ત તપાસી જે જે અમૂલ્ય સૂચનાઓ કરી છે, તેને માટે આ કથાને તેમનો અંતઃકાંક્ષાપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

સિવાય આ પુસ્તક છપાવવા માટે શેઠ નાગેશ શ્રી ચુનીલાલભાઈ રાયચંદભાઈ તથા શિક્ષક બન્ધુઓ એ પ્રેરણા કરીને પ્રોત્સાહન આપેલ છે, તેમનો પણ આભાર માનવામાં આવે છે.

પ્રાન્તે જણાવવાનું જે મતિમાન્ધતાદિથી ને દ્રષ્ટિદોષથી જે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તે સુધારીને વાંચવા વિનંતી છે.

કે. શ્રીમાળીપોળ.

લી. નમ્રસે વક.

ભરૂચખંડર.

} શિવલાલ ઝવેરચં દ સંઘવી.

અર્પણ પત્રિકા.

ધર્મવીર શેઠ સાહેબ—

ચુનીલાલભાઈ રાયચંદભાઈ

ભરૂચખંદર

આપ સાહેબની ધર્મ ઉપર દૃઢ શ્રદ્ધા, જિનશાસનની ઉન્નતિ કરવાની તીવ્રાકાંક્ષા, ધર્મ કાર્યો કરવામાં અતિશય ખંત-ઉત્સાહ; જૈન કોમના મનુષ્યો નીતિમાન, સહાયરણી, અને ધર્મ ઉપર દૃઢ પ્રીતિવાળા થાય તેવા ઉપાયો યોજવાની સહુર્ષ હચ્છા, તેમજ મારા પ્રતિ અનુજામંદુ જેવો મમતાપૂર્ણ ધર્મસ્નેહ દર્શાવનાર ઇત્યાદિ ગુણોથી આકર્ષાઈ આ લઘુ પુસ્તક આપના પવિત્ર કરકમળમાં સહુર્ષ સમર્પણ કરું છું, તે સ્વિકારી ઉપકૃત કરશેજી.

લી૦ નમ્રસેવક.

શિવલાલ ઝવેરચંદ સંઘવી.

ભરૂચખંદર.

વિષયાનુક્રમણિકા.

નામ.	પૃષ્ઠ
૧ તીર્થકરોના વર્ણનું ચૈત્યવંદન.	૧
૨ શ્રી ઋષભસ્વામિનું ચૈત્યવંદન.	૨
૩ શ્રી ઋષભસ્વામિનું સ્તવન.	૩
૪ શ્રી મહાવીરસ્વામિનું સ્તવન.	૪
૫ શ્રી ઋષભસ્વામિની સ્તુતિ.	૬
૬ શ્રી સિદ્ધાચળનું સ્તવન.	૮
૭ ગર્હુળી. ૧	૧૦
૮ ગર્હુળી. ૨	૧૧
૯ ક્રોધની સજ્જાય.	૧૪
૧૦ માનની સજ્જાય.	૧૫
૧૧ માયાની સજ્જાય.	૧૬
૧૨ લોભની સજ્જાય.	૧૮
૧૩ જીવવિચાર મૂળ.	૨૧ થી ૨૮
૧૪ જીવવિચારનો સાર.	૨૯ થી ૪૮

મુદ્રારો:—પૃષ્ઠ ૨૭-ગાથા ૪૫ મી.

તક ચક્રરાસી લક્ષ્મી, સંખા નેણીય હોષ જ્યાણ;

આજેજ આહુક થાઓ! ધર્મ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો!

જેમ સમાજમાં બહોળો ફેલાવો પામેલું, જેન ધર્મનાં
સર્વમાન્ય તત્વોનું સુંદર રીતે પ્રતિપાદન કરતું ધર્મ-
ગર્જના કરતું આ એકજ સાપ્તાહિક છે કે
જે નિયમિત રીતે દર શુક્રવારે પ્રકટ થાય છે.

—શ્રી વીર-શાસન—

પ્રકાશક:—શ્રી વીરસમાજ-અમદાવાદ.

(વાર્ષિક લવાજમ:—રૂ. પા. વી. પી. પો. સાથે સ્થા-
નીક રૂ. ૫)

આ ધર્મ-પ્રચાર કરતા, ધર્મ-જ્ઞાન આપતા પત્રના પ્રત્યેક
ધર્મપ્રેમી બંધુએ આહુક થવુંજ જોઈએ અને આહુક
થવા પોતાના ઈષ્ટ-મિત્રને લલામણુ કરવી જોઈએ.

દરવર્ષે ઉત્તમ દળદાર પુરતક આહુકોને ભેટ મળે છે.

(આહુકો વધારી શકે એવા ધર્મપ્રેમી એજન્ટોની
તાકીદ જરૂર છે.)

આહુક થવા આજેજ લખો:—

શ્રી વીર-સમાજ.

ઠેકાણું:—હાનપટેલની પોળ-અમદાવાદ.

॥ परमगुरु श्रीमद्विजयधर्मसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

श्री नैन श्वेताम्बर એજ્યુકેશન બોર્ડ

મુંબઈ તરફથી

લેવાતી વાર્ષિક ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા.

(કન્યા ધોરણ ૧ હું)

શ્રી તીર્થકરોના વર્ણનું ચૈત્યવંદન.

પદ્મપ્રભુને વાસુપૂજ્ય, દોય રાતા કહીએ;

ચંદ્રપ્રભુને સુવિધિનાથ, દો ઉજવલ લહીએ. ૧

મલ્લિનાથને પાર્શ્વનાથ, દો નીલા નિરખ્યા;

મુનિસુવ્રતને નેમિનાથ, દો અંજન સરીખા. ૨

સોળે જિન કંચન સમાએ, એવા જિન ચોવીશ;

ધીરવિમળ પંડિતતણે, જ્ઞાનવિમળ કહે શિષ્ય. ૩

ભાવાર્થ—પદ્મપ્રભુને વાસુપૂજ્ય એ બે જિનેશ્વરના શરીર લાલવર્ણ છે. ચંદ્રપ્રભુને સુવિધિનાથ એ બે જિનેશ્વરોના શરીર સફેદ વર્ણ છે. ૧

મલ્લિનાથ ને પાર્શ્વનાથ ભગવાન એ બે જિનેશ્વરોના શરીર લીલા વર્ણ છે. મુનિસુવ્રતસ્વામિને નેમિનાથ એ બે જિનેશ્વરોના શરીર શ્યામ વર્ણ—૨ંગે છે. ૨

તે સિવાય બાકીના સોળે (૧-૨-૩-૪-૫-૭-૧૦-૧૧-૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૭-૧૮-૨૧-૨૪) તીર્થકરોના શરીર કંચન (પીત

વર્ણ છે. (કર્તા) ધીરવિમળ પંડિતના શિષ્ય જ્ઞાનવિમળજી (સરિ)
કહે છે. ૩

શ્રી ઋષભદેવ સ્વામિનું ચૈત્યવંદન.

આદિ દેવ અલવેસરૂ, વિનીતાનો રાય;
નાભિરાયા કુળ મંડણી, મરૂદેવા માય. ૧

પાંચસેં ધનુષ્યની દેહડી, પ્રભુ પરમદયાળ;
ચોરાસી લાખ પૂર્વનું, જસ આયુ વિશાળ. ૨

વૃષભ લંછન જિન વૃષધરૂર, ઉત્તમ ગુણમણિ ખાણ;
તસ પદ પદ્મ સેવન થકી, લહીએ અવિચળ ઠાણ. ૩

ભાવાર્થ—અયોધ્યા નગરીના રાજા, આનંદના દેનારા એવા
આદિદેવ પ્રભુ (છે). નાભિરાજના કુળમાં આભૂષણરૂપ અને મારૂ-
દેવામાતાના પુત્ર (એવા) ૧

(જમનું) પાંચસેં ધનુષ્યની ઉંચાઈ પ્રમાણનું શરીર છે,
એવા પ્રભુ ઉત્કૃષ્ટ દયાવાળા છે, ચોરાસી લાખ પૂર્વ વર્ષનું પ્રભુનું
આયુષ્ય છે. ૨

જિનવરને વિષે વૃષભ સરીખા વૃષભના લંછનવાળા, ગુણમ-
ણિના ભંડાર એવા પ્રભુ છે, તે પ્રભુના ચરણ કમળ સેવનથી અવિ-
ચળ (મોક્ષ) સ્થાન લાઇ શકાય. ૩

(“ પદ્મ ” થી કર્તા ઉત્તમવિજયજી મહારાજના શિષ્ય પદ્મ-
વિજયજી કહે છે.)

શ્રી ઋષભદેવ સ્વામિનું સ્તવન.

માતા મારૂ દેવીના નંદ !, દેખી તાહરી મૂર્તિ મારૂં મન
લોભાણું;

કરૂણા નાગર કરૂણા સાગર, કાયા કંચનવાન;

ધોરીલંછન પાઉંને કાંઈ, ધનુષ્ય પાંચસેં માન. માતા૦ ૧

ત્રિગટે બેસી ધર્મ કહંતા, સુણે પરબદા બાર;

યોજનગામિની વાણી મીઠી, વરસંતી જલધાર. માતા૦ ૨

ઉરવશી રૂડી અપ્સરાને, રામા છે મન રંગ;

પાયે નેપુર રણુગણે કાંઈ, કરતી નાટારંભ. માતા૦ ૩

તુંહિ બ્રહ્મા તુંહિ વિધાતા, તું જગ તારણહાર;

તુજસરીખો નહિ દેવજગતમાં, અરવડીયા આધાર. માતા૦ ૪

તુંહિ બ્રાતા તુંહિ ત્રાતા, તુંહિ જગતનો દેવ;

સુરનર ડિગ્ગર વાસુદેવા, કરતા તુજ પદ સેવ. માતા૦ ૫

શ્રી સિદ્ધાચળ તીર્થ કેરો, રાજ ઋષભજિણુંદ;

કીર્તિ કરે માણેકઝુનિ તાહરી, ટાળો ભવલય ફંદ. માતા૦ ૬

ભાવાર્થ—માતા મારૂદેવાનાનંદ હે ઋષભદેવ પ્રભુ ! તમારી
નૃત્તિ જોઈને મારૂં મન લોભાણું છે, આપ કરૂણાની ખાણુ છો, કરૂ-
ણાના સમુદ્ર છો, કંચન (સુવર્ણ) વણી કાયાવાળા છો, પગમાં
રૂપમના લંછનવાન છો અને પાંચસેં ધનુષ્યના દેહવાળા છો. ૧

ત્રણુ ગદ ઉપર બેસીને બાર પર્ષદા સાંભળે તેરીરીતે ધર્મ
કહેનારા છો, એક યોજન સુધી સંભળાય એરી મેઘની ધારા સરખી
ગંભીરને મધુર વાણી છે જેની એવા છો. ૨

જેની પાસે ઉર્વશી (ઈન્દ્રની પત્ની) અપ્સરાઓને મનરંગી રામા (સ્ત્રી) ઓ પગમાં નેપુર (ઝાંઝર) પહેરી રણુઝણુ કરતી નાટ્યરંગ કરી રહેલી છતાં આપ નિવિકારી છો. ૩

હે પ્રભુ ! બ્રહ્મા કહીયે તો તમેજ છો, વિધાતા પણ તમેજ છો અને તમેજ જગતને તારનાર છો. આખી પૃથ્વી ભટકયા પણ તમારા સરખો ક્યાંઈ દેવ દીઠો નહિ માટે ખરેખર આપ જ દેવાધિદેવ છો. ૪

માટે પ્રભુ ! તમેજ બ્રાતા છો, તમેજ રક્ષણુ કરનાર છો, જગતના દેવ પણ તમેજ છો, કેમકે-ચારે નિકાયના દેવો, દિગ્ગત (ગંધર્વ) દેવો, વાસુદેવ. ચક્રવર્ત્યોદિ તમારા ચરણુ કમળની સેવા કરી રહેલ છે. ૫

શ્રી સિદ્ધાચળ તીર્થના અધિપતિ હે ઋષભદેવ પ્રભુ ! માણેક મુનિ તમારી કીર્તિ-સ્તવના કરે છે કે સંસારના ભયનો કુંદ ટાળો (સંસારના ભયચક્રને મટાડો.) ૬

શ્રી મહાવીરસ્વામિનું સ્તવન.

સિદ્ધારથનારે નંદન ! વિનવું, વિનતડી અવધાર;
ભવ મંડપમાંરે નાટક નાચીયો, હવે મુજ દાન દેવરાવ. સિદ્ધાં ૧
ત્રણુ રતન મુજ આપો તાતણુ !, જિમ નાવેરે સંતાપ;
દાન દીયંતારે પ્રભુ ! કોસીર કીસી ?, આપો પદવીરે આપ.

ચરણુ અંગુઠેરે મેરૂ કંપાવીયો, મોડ્યાં સુરનારે માન;
અષ્ટ કરમનારે ઝઘડા જીતવા, દીધાં વરસીરે દાન. સિદ્ધાં ૨
સિદ્ધાં ૩

શાસન નાયક શિવ સુખદાયક, ત્રિશલા કૃપે રતન;
સિદ્ધારથનોરે વંશ દીપાવીયો, પ્રભુજી ! તમે ધન્ય ધન્ય

સિદ્ધાં ૪

વાચકશેખર કીર્તિવિજય ગુરૂ, પામી તાસ પચાય;
ધર્મ તણે રસ જિન ચોવીશમા, વિનયવિજય ગુણ ગાય.

સિદ્ધાં ૫

ભાવાર્થ—સિદ્ધારથ રાજના નંદન હે મહાસીર પ્રભુ ! આ-
પને વિનવીને કહું છું કે મારી વિનંતિ અવધારશે (સ્વિકારશે),
મારો જીવ સંસાર મંડપમાં (માંડવામાં) નાટકીયો થઈને બણી-
વાર નાચ્યો, હવે મુજને દાન (દીક્ષાના દાન) આપવો. ૧

હે તાતજી ! મને ત્રણ રતન (સમ્યક્ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર)
આપો, જેથી ભવિષ્યમાં સંતાપ ન આવે, હે પ્રભુ ! દાન આપતાં
આપને આટલી ઢીલ શી ? આપ મને પદવી આપો. ૨

આપે ચરણના અંગુઠે કરી મેરૂ પર્વતને કંપાવી દેવતાના
માનને મરડી (તોડી) નાંખ્યું, આઠ કર્મના ઝંખડા જીતવાને માટે
આપે વાર્ષિક દાન (હમેશાં એક કોડને આઠ લાખ સોનૈયા એમ
વરસ સુધી આપેલ છે.) આપ્યું છે. ૩

આપ શાસનના નાયક છો, મોક્ષ સુખને દેનારા છો, ત્રિશલા-
જીતી કુક્ષીમાં રતનરૂપ છો, આપે સિદ્ધારથ રાજનો વંશ દીપાવ્યો
છે, હે પ્રભુજી ! આપને અતાર નવાર ધન્યવાદ છે ! ૪

ગુરૂશ્રી કીર્તિવિજયજી ઉપાધ્યાયનો પસાય પામી (કૃપા મે-
ળવી) વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય (કર્તા) ચોવીશમા ભગવાનના ગુણ
ગાય છે. ૫

શ્રી ઋષભદેવસ્વામિની સ્તુતિ.

આદિ જિનવર રાયા, જનસ સોવન્ન કાયા,
મારૂદેવી માયા, ઘોરી લંછન પાયા;
જગત સ્થિતિ નિપાયા, શુદ્ધ ચારિત્ર પાયા,
કેવળસિરિ રાયા, મોક્ષ નગરે સધાયા. ૧

સવિ જિન સુખકારી, મોહ મિથ્યા નિવારી,
દુર્ગતિ દુઃખ ભારી, શોક સંતાપ વારી;
ત્રેલોક્ષપક સુધારી, કેવળાનંત ધારી,
નમીએ નરનારી, જેહ વિશ્વોપકારી. ૨

સમવસરશે બેઠા, લાગે જે જિનજી મીઠા,
કરે ગણપ પછટ્ટા, ઈંદ્ર ચંદ્રાદિ દીઠા;
દ્વાદશાંગી વરિઠા, શુંથતાં ટાળે રિઠા.
ભવિજન હોય હિઠા, દેખી પુણ્યે ગરિઠા. ૩

સુર સમકિતવંતા, જેહ ઋદ્ધે મહંતા,
જેહ સજ્જન સંતા, ટાળીએ મુજ ચિંતા;
જિનવર સેવંતા, વિધન વારો દુરંતા,
જિન ઉત્તમ શુભંતા, પદ્મને સુખ દિંતા. ૪

ભાવાર્થ—આદિ જિનવર ઋષભદેવ પ્રભુ કેવા છે? જેની સુવર્ણ સરીખી કાયા છે, મારૂદેવા જેની માતા છે, પગમાં વૃષભનું લંછન છે, જગતની સ્થિતિ (મર્યાદા) ને જણાવીને શુદ્ધ ચારિત્ર

પ્રાપ્ત કરી કેવળજ્ઞાન રૂપ લક્ષ્મી મેળવીને મોક્ષ નગરમાં સીધાવી
ગયા છે. ૧

સર્વે જિનેશ્વરો સુખના કરનારા છે, મોહ મિથ્યાત્વને વારનારા
છે, દુર્ગતિ રૂપ દુઃખનો બોળે અને શોક સંતાપ તેને નિવારનારા
(ટાળનારા) છે, ક્ષપકશ્રેણીને સારી રીતે ધારણ કરી અનંત એવા
કેવળજ્ઞાનને ધારણ કરનારા છે, વળી જગતને ઉપકાર કરનારા છે,
માટે હે નરનારી ! આવા જિનેશ્વરને નમસ્કાર કરવો જોઈએ. ૨

સમવસરણમાં બેઠેલા જિનજી મનોહર લાગે છે, ઇંદ્ર ચંદ્રાદિ
દેવો વડે દેખાયેલા (સેવાયેલા) ગણધરપદને યોગ્યને પ્રતિષ્ઠિત કરે
છે, ઉપદ્રવને ટાળનારી એવી શ્રેષ્ઠ દ્વાંદશાંગી (વાણી) ને ચુંચનાર
(રચનાર), ભવ્યજનને ઉપકાર કરનાર એવા પ્રભુ પુણ્ય વડે ગરીષ્ઠ
(પુષ્ટ) પ્રાણી હોય તોજ દેખી શકે. ૩

જે સમકિતવંત દેવતા ઋદ્ધિવડે કરીને મહન્ત એવા અને જેહ
સન્નજન જનોને શાન્તિ કરનારા (શાંતાકારી) એવા મારી ચિંતા
ટાળજો, જિનેશ્વરને સેવન કરનારા લોકોના દુરંત (દુઃખે કરી અત
આવે તેવા) એવા વિધોને વારજો-નાશ કરજો, (કર્તા) શ્રી જિન-
વિજયજી મહારાજના શિષ્ય ઉત્તમવિજયજી તેમના શિષ્ય પદ્મવિજય-
જીને સુખ આપશો. ૪

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર ઐઋયુકેશન બોર્ડ મુંબઈ તરફથી લેવાતી વાર્ષિક ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા.

(કન્યા ધોરણ ૨ જી.)

શ્રી સિદ્ધાયત્મ તીર્થનું સ્તવન.

નિલુપી સચણ વરે તળે સુણ સુંદરી !

પિલુડા પ્રભુજના પાયરે ગુણમંજરી !

ઉન્નવલ ધ્યાને ધ્યાઈએ સુણ૦, એહિ જ મુક્તિ ઉપાયરે ગુ૦ ૧

શીતળ છાયાએ બેસીએ સુણ૦, રાતડો કરી મનરંગરે ગુ૦

પૂજાએ સોવન કુલડે સુણ૦, જેમ હોય પાવન અંગરે ગુ૦ ૨

ખીર ઝરે જેહ ઉપરે સુણ૦, નેહ ધરીને એહરે ગુ૦

ત્રીજે ભવે તે શિવ લહે સુણ૦, થાયે નિર્મળ દેહરે ગુ૦ ૩

પ્રીત ધરી પ્રદક્ષિણા સુણ૦, દીએ એહને જે સારરે ગુ૦

અભંગ પ્રીતિ હોય તેહને સુણ૦, ભવ ભવતુમ આધારરે ગુ૦ ૪

કુસુમ ફળ પત્ર મંજરે સુણ૦, શાખા થડને મૂળરે ગુ૦

દેવતણા વાસાય છે સુણ૦, તીરથને અનુકૂળરે ગુ૦ ૫

તીરથધ્યાન ધરો મુદા મુણ્ડ, સેવો એહની છાયરે શુભ
જ્ઞાનવિમળ શુણ્ડ બાળીયો મુણ્ડ, શેત્રુંલ મહાતમ માંદરે શુભ ૬

ભાવાર્થ—લીલી રાયણના વૃક્ષ તળે (નીચે) પીળા (કંચન વણ્ણા) પ્રભુના પાય છે, શુદ્ધ ધ્યાને ધ્યાન કરવા લાગ્ય છે, એહ જ મુક્તિનો ઉપાય છે. ૧

રાયણની શીતળ છાયામાં હર્ષથી મન પુષ્ટ કરીને બેસીયે અને સુવર્ણના પુષ્પવડે પૂજયે તો આપણું અંગ પાવન થાય છે. ૨

જે પ્રાણીના હિપર સ્નેહ ધરીને રાયણવૃક્ષનું ખીર (દૂધ) ઝરે (હિપર પડે) તે પ્રાણીનો નિર્ભય દેહ થાય, અને ત્રીજે ભવે મોક્ષ મેળવી શકે. ૩

પ્રીત ધરીને એને (રાયણવૃક્ષને) પ્રદક્ષિણા સારભૂત આપીએ તો તેને અલંગ (અખંડ) પ્રીતિ થાય છે, જેને ભવે ભવે તમારો આધાર છે. ૪

રાયણ વૃક્ષના કુસુમ (ફુલ), ફળ, પત્ર (પાંદડાં), મંજરી, શાખા, થડને મૂળ (જે અજો છે) તેમાં દેવોનું વસતું (વાસ-રહેઠાણ) કહેલ છે, ને તે તીર્થને અનુકૂળ છે. ૫

માટે હર્ષ કરી સિદ્ધગિરિ તીર્થનું ધ્યાન ધરો ને એની છાયાને સેવન (સેવા) કરો (કર્તા) જ્ઞાનવિમળજી મહારાજ કહે છે કે-આ વાત શત્રુંજય માહાત્મ્યની અંદર કહેલ છે. ૬



શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ

મુંબઈ તરફથી

દેવાતી વાર્ષિક ધાર્મિક ઈનામી પરીક્ષા.

(સી ધોરણ ૧ લું.)

ગહુંલી ૧.

હરે જિનવર વચન સોહંકરું, હરે અવિચળ શાસન વીરરે;

ગુણવંતા જિડ્યા ! વાણી મીઠીરે મહાવીર તણી.

હરે પર્ષદા બારમળી તિહાં, હરે અર્થ પ્રકાશો ગુણગંભીરરે ! ;

ગુણવંતા ગૌતમ પ્રશ્ન પૂછેરે મહાવીર આગણે. ૧

હરે નિજોદ સ્વરૂપ મુજને કહો,

હરે કેમ એ જીવ વિચારરે ? ગુણ૦ વાણી૦

હરે મધુર શ્વનિએ જગગુરુ કહે,

હરે કરવા ભવિક ઉપગારરે. ગુણ૦ વાણી૦ ૨

હરે રાજ ચૌદ લોક જાણીએ,

હરે અસંખ્યા જ્ઞેજન કોડકોડીરે. ગુણ૦ વાણી૦

હરે જ્ઞેજન એક એમાં લીજીએ,

હરે લીજીએ એક એકનો અંશરે. ગુણ૦ વાણી. ૩

હરે એક નિજોદે જીવ અનંત છે,

હરે પુદ્ગલ પરમાણુઆ અનંતરે. ગુણ૦ વાણી૦

જીરે એક પ્રદેશે જાણીએ,
 જીરે પ્રદેશે વર્ગણા અનંતરે. ગુણ૦ વાણી ૪
 જીરે અસંખ્ય ગોળા સંખ્ય છે,
 જીરે નિગોદ અસંખ્ય ગોળ શેષરે. ગુણ૦ વાણી ૦
 જીરે પરમાણુઆ પ્રત્યે ગુણુ અનંતછે,
 જીરે વર્ણ-ગંધ-રસ-ફરસરે. ગુણ૦ વાણી ૦ ૫
 જીરે લોક સકળમય એમ ભર્યો,
 જીરે કહે ગૌતમ ધન્ય તુમ જ્ઞાનરે. ગુણ૦ વાણી ૦
 જીરે એવા ગુરૂની આગલ ગહુંલી,
 જીરે કૃતેશિખર અમૃત શિવની શ્રેણિરે. ગુણ૦ વાણી ૦ ૬

ભાવાર્થ—જિનવર વચન સુખ કરનાર છે, વીરપ્રભુનું જ્ઞાસન
 અવિચળ છે. હે ગુણુવાન ભણ્યો ! મહાવીર પ્રભુની વાણી મીઠી છે.
 વાણી સાંભળવાને માટે બાર પર્ષદા મળેલી છે. ગુણુ કરી ગંભીર
 એવા પ્રભુ અર્થ પ્રકાશે છે. ૧

તે વખતે ગુણુવંતા ગૌતમસ્વામિ પ્રભુને નિગોદનું સ્વરૂપ પૂછે
 છે, ત્યારે પ્રભુ ભવિક જીવને ઉપકાર કરવા માટે મધુર ખ્વનિએ કરી
 કહે છે. ૨

અસંખ્યાત કોડકોડી યોજનનો ચૌદરાજ લોક છે, તેનો એક
 જોજન લહીએ, વળી તેમાંનો એક એક અંશ લેતા જવો, એમ બા-
 રીકમાં બારીક અંશ કરતાં બહુજ સૂક્ષ્મ બારીક અંશ લેવો. ૩

એક નિગોદને વિષે અનંતા જીવ છે, અને પુદ્ગલ પરમાણુઓ
 અનંત છે. એક એક જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશ છે, અને એક એક

જીવ પ્રદેશે અનંતી વર્ગણા છે. એક વર્ગણા (કર્મના રકંઘો) માં પરમાણુ અનંત છે, આવીરીતે એક નિગોદ કહેવાય. તેવા— ૪

નિગોદના ગોળા લોકમાં અસંખ્ય છે, અને એક ગોળામાં અસંખ્ય નિગોદ છે, દરેક પરમાણુમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, ને સ્પર્શ એ ચાર ગુણુતો હોયજ.

અથવા પરમાણુ અનંત ગુણુવાળો હોય તો આવી રીતે સમજવું કે—જે પરમાણુમાં એક ગુણુ કાળો હોય તેની અપેક્ષાએ બીજો પરમાણુ અનંત ગુણુ કાળો હોય, એમ સાપેક્ષ પરમાણુ અનંતગુણુ સમજવા. ૫

આવીરીતે સકળલોક નિગોદથી ભરેલો છે, ત્યારે ગૌતમસ્વામિ પ્રભુના જ્ઞાનને વખાણે છે, એવા ગુરૂ (પ્રભુ) ની આગળ મહુલી કરતાં ક્રોધના શિખરને અમૃત તુલ્ય એવી મોક્ષરૂપી શ્રેણિ પ્રાપ્ત થાય. ૬
(“અમૃત” શબ્દથી કર્તાએ પોતાનું નામ સૂચવ્યું છે).

મહુલી ૨.

સખિ ! સરસ્વતી ભગવતી માતારે, કાંઈ પ્રભુમી જે સખશાતારે;
કાંઈ વચન સુધારસ દાતા, ગુણવંતા ! સાંભળો વીરવાણીરે.

કાંઈ મોક્ષ તણી નિશાણીં ગુણવંતાં ૧
કાંઈ ચોવીશમા જિનરાયારે, સાથે ચૌદ સહસ્સ મુનિરાયારે;
જેહના સેવે સુરનર ખાયા, ગુણવંતા ! સાંભળો ૨

સખી ! ચતુરંગ ફોજ સાથરે, સખિ ! આળ્યા શ્રેણિક નરનાથરે.
પ્રભુ વંદીને હુવા સનાથ, ગુણવંતા ! સાંભળો ૩

મહુ સખીઓ સંયુત રાણીરે, આવી ચેલણા ગુણુખાણીરે;
એતો ભામંડલમાં ઉજાણી, ગુણવંતા ! સાંભળો ૪

કરે સાથીઓ મોહનવેલરે, કાંઈ પ્રભુને વધાવે રંગરેલરે;
 કાંઈ ધોવા કર્મના મેલ, ગુણવંતા ! સાંભળો ૦ ૫
 બાર પર્ષદા નિમુણે વાણીરે, કાંઈ અમૃતરસ સમ જાણીરે;
 કાંઈ વરવા મુક્તિ પટરાણી, ગુણવંતા ! સાંભળો ૦ ૬

ભાવાર્થ—હે સખી ! ભગવતી એવી સરસ્વતિ માતાને પ્રણામ
 (નમસ્કાર) કરવાથી મુખશાન્તિ કરે છે, અમૃતના રસ જેવા વચનની
 દાતાર છે, તો હે ગુણવંત ! તમે વીરપ્રભુની વાણી સાંભળો, કેમકે
 તે મોક્ષની નિશાની છે. ૧

જેમની સાથે ચૌદ હજાર મુનિ મહારાજ છે, તેમજ દેવતાઓ
 ને મનુષ્યો જેમના ચરણકમળની સેવા કરી રહ્યા છે. તેવા ચોવીશમા
 તીર્થંકર શ્રી વીરપ્રભુ રાજગૃહી નગરીમાં સમોસર્યા. ૨

હે સખી ! મગધપતિ શ્રેષ્ઠિક મહારાજ ચતુરંગી સેના (હાથી,
 ઘોડા, રથને પાયદલ) સાથે પ્રભુને વાંદવા આવ્યા, કે જે અત્યાર સુધી
 અનાથ હતા તે હવે પ્રભુને વાંદીને સનાથ થયા, એટલે પ્રભુ જેવો
 માથે નાથ થયો. ૩

હે સખી ! ગુણના જાંડાર એવી મહાસતી ચેલણારાણી ધણી
 સખીઓની સાથે પ્રભુને વાંદવા આવી, તે જાણે કે ભામંડલ જેવીજ
 ઉન્નવલ હોયની શું ? ૪

ચેલણારાણી મોહ પમાડે તેવો મનોહર સ્વસ્તિક કરી હર્ષથી
 પ્રભુને વધાવે છે કેમકે કર્મના મેલ ધોવાને માટે. ૫

અમૃતરસ જેવી મધુરી અને મુક્તિ પટરાણી (મોક્ષ)ને પ્રાપ્ત
 કરાવનારી એવી શ્રી વીરપ્રભુની વાણી બાર પર્ષદા હર્ષપૂર્વક
 સાંભળે છે. ૬

ક્રોધની સજ્જાય.

- કડવાં ફળ છે ક્રોધનાં, જ્ઞાની એમ બોલે;
 રીસ તણો રસ બાળીએ, હલાહલ તોલે. કડવાં ૧
- ક્રોધે ક્રોડ પૂરવતાણું, સંજમ ફળ બળ્ય;
 ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેજે ન થાય. કડવાં ૨
- સાધુ ઘણો તપીયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ;
 શિષ્યના ક્રોધ થકી થયો, ચંડકૌશીઓ નાગ. કડવાં ૩
- આગ ઉઠે જે ઘર થકી, તે પહેલું ઘર બાળે;
 જળનો ભેગ ભે નવિ મળે, તો પાસેનું પરબળે. કડવાં ૪
- ક્રોધ તણી ગતિ એહવી, કહે કેવળનાણી;
 હાણુ કરે જે હેતની, બળવળે એમ બાળી. કડવાં ૫
- ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢળે ગળે શાહી;
 કાયા કરળે નિર્મળી, ઉપશમ રસ નાહી. કડવાં ૬

ભાવાર્થ—ક્રોધનાં કડવાં ફળ જ્ઞાની પુરૂષોએ કહેલ છે, ક્રોધનો રસ હળાહળ (તીવ્રઝેર)ની ઉપમા સમાન છે. ૧

ક્રોધ કરનારનું ક્રોડપૂર્વ વર્ષનું સંયમફળ (ચારિત્ર ફળ) જનું રહે છે. અને ક્રોધ સહિત જે પ્રાણી તપસ્યા કરે તેની લેખામાં ગણાતી નથી. ૨

દ્રષ્ટાંત તરીકે—એક સાધુ ઘણો તપસ્વી હતો તે મનમાં ઘણો વૈરાગ્યભાવ ધારણ કરતો હતો. પણ એક દિવસ શિષ્ય ઉપર ક્રોધ કરવાથી અને તત્કાળ મરણ થવાથી ચંડકૌશિક નામનો દષ્ટિવિપ (જેની દ્રષ્ટિ પડતાં બળી જાય તેવો) સર્પ થયો. ૩

જેના ધરથી આગ લાગી હોય તે આગ તેનું પ્રથમ ધર બાળે છે, અને પાણીના જોગ ન મળે તો બીજાનું બાળી ભસ્મ કરે છે ૪

એવીજ રીતે ક્રોધની ગતિ કેવળજ્ઞાનીએ કહી છે. જે ક્રોધીને ઉપશમનળનું સિંચન ન મળે તો પ્રથમ પોતાના આશ્રયને, પછી બીજાના આશ્રયને બાળે છે, માટે હેતુની પણ મરકરી કરતાં જળવળે (વિચાર કરજો.) ૫

(કર્તા) શ્રી ઉદયરત્નજી મહારાજ કહે છે કે ક્રોધને ગળે પકડી કાઢી મૂકજો, અને ઉપશમનળથી સ્નાન કરી દેહ (શરીર) ને નિર્મળ કરજો. ૬

માનની સજ્જાય.

રે જીવ ! માન ન કીજીયે, માને વિનય ન આવેરે;
વિનય વિના વિદ્યા નહિ, તો કિમ સમક્ષિ પાવેરે ? રે૦ ૧

સમક્ષિ વિષુ ચારિત્ર નહિ, ચારિત્ર વિષુ નહિ મુક્તિરે;
મુક્તિના સુખ છે શાશ્વતાં, તે કેમ લહીયે જુક્તિરે ? રે૦ ૨

વિનય વડો સંસારમાં, ગુણ માંહે અધિકારીરે;
માને ગુણ જાએ ગણી, પ્રાણી ! જો જો વિચારીરે. રે૦ ૩

માન કર્યું જો રાવણે, તે તો રામે માર્યોરે;
દુર્યોધન ગરવે ઠરી, અંતે સુવિ હાર્યોરે. રે૦ ૪

સુકાં લાકડાં સારીખો, દુઃખદાયી એ ખોટોરે;
ઉદયરત્ન કહે માનને, દેએ દેશપટોરે. રે૦ ૫

ભાવાર્થ—રે જીવ ! અહંકાર ન કરીશ, અહંકારથી વિનય આવતો નથી, વિનય વિના વિદ્યા (જ્ઞાન) આવતી નથી, તો જ્ઞાન સિવાય સમક્તિ કેવી રીતે આવશે ? ૧

સમક્તિ વિના ચારિત્ર ન હોય, અને ચારિત્ર વિના મુક્તિ ન હોય, અને મુક્તિના સુખ શાશ્વતા કહેલ છે, તે કેવી યુક્તિથી મેળવી શકાય ? માટે મન ન કરવું. ૨

સંસારમાં સઘળા ગુણમાં વિનયગુણ મોટો છે, અધિક છે, અને અહંકારથી સઘળા ગુણ ગળી જાય છે (નાશ પામે છે) માટે હે પ્રાણીઓ ! તમે નિચારી (અનુભવ કરી)ને તપાસ કરશો. ૩

દ્રષ્ટાંત—રાવણે અભિમાન કર્યું તો રામના હાથથી માર્યો ગયો અને દુર્યોધને ગર્વ કરેલ તો પોતાનું સર્વસ્વ ગુમાવી ખેડો- (જુઓ પાંડવ ચરિત્રે) ૪

અહંકાર કેવો છે ? કે—સુકાયલા લાકડા જેવો (અક્ષત) છે, દુઃખ દેનારો છે, ને મોટો છે, ઉદયરત્નજી મહારાજ કહે છે કે આવા માન (અહંકાર)ને દેશવટો આપજો. ૫

માયાની સજ્જાય.

સમક્તિનું મૂળ બ્રહ્મીએજી; સત્યવાન સાક્ષાત્;
સાચામાં સમક્તિ વસેજી; માયામાં મિથ્યાત્વરે,
પ્રાણી ! મ કરીશ માયા લગાર. એ આંકણી ૦ ૧
સુખ મીઠો જુડો મનેજી, કૂડકપટનોરે કોટ;
જીલે તો જી જી કરેજી, ચિત્તમાંહે તાકે ચોટરે પ્રાણી ! ૦ ૨
આપ ગરજે આઘો પડેજી, પણ ન ધરે વિશ્વાસ;
મનશું રાખે આંતરોજી, એ માયાનો પાસરે. પ્રાણી ! ૦ ૩

જેહથું બાંધે પ્રીતકીજી, તેહથું રહે પ્રતિકુળ;
 મેલ ન છંડે મન તણોજી, એ માયાનું મૂળરે. પ્રાણી !૦ ૪
 તપ કીધો માયા કરીજી, મિત્રથું રાખ્યોરે ભેદ;
 મલ્લિજિનેશ્વર બળુજોજી, તો પામ્યા સ્ત્રી વેહરે. પ્રાણી !૦ ૫
 ઉદયરત્ન કહે સાંભજોજી, મેલો માયાનીરે બુદ્ધ;
 મુક્તિપુરી જાવા તણોજી, એ મારગ છે શુદ્ધરે. પ્રાણી !૦ ૬

ભાવાર્થ—‘સાયું બોલવું’ એ સાક્ષાત્ સમકિતનું મૂળ છે, કેમકે સાચામાં સમકિતનો વાસ છે, અને માયા (દંભ)માં મિથ્યાત્વનો વાસ છે. મિથ્યાત્વ સંસારવૃદ્ધિ કરનાર છે, માટે હે પ્રાણી ! માયા (દંભકપટ) લગાર પણુ ન કરીશ. ૧

માયાવાન પ્રાણીના લક્ષણ બતાવે છે—

મુખમાંથી મીઠું (સારું) બોલે, મનમાં જૂઠું હોય, કુડકપટને કાટ (કિલ્લો) અને જીભે તો ‘જી’ ‘જી’ કરતો ફરે પણુ ચિત્તમાં ચોટ તાકી ફરતો રહે છે કે ક્યારે ફાંસલામાં ફસાવી દઉં. ૨

પોતાને ગરજ પડે તો આગળ પડતો રહે છે, પણુ તેને જાણને વિશ્વાસ આવે નહિ, અને મનમાં દરેક સાથે આંતરો રાખતો હોય કાંઈને પોતાનું મન (અંતઃકરણ) આપેજ નહિ, આ સધજો માયા (દંભ)નો પાસલો જાણવો. ૩

વળી જેની સાથે પ્રીતિ બાંધી હોય તેનાથી પ્રતિકુળ થઈને રહે છે, ક્યારે પણુ મનમાંથી મેલ કાઢેજ નહિ, આ બધું માયા (દંભ)નું મૂળ જાણવું. ૪

દંભનું ફળ કહે છે—

પૂર્વભવમાં શ્રી મલ્લિનાથ ભગવાનના જીવે પોતાના મિત્રો સાથે ભેદ રાખી માયા (કપટ) કરી તપસ્યા કરી હતી છતાં તે સ્ત્રી વેદ (સ્ત્રીપણું) પામ્યા, માટે કપટ ન કરવું. ૫

ઉદયરત્નજી મહારાજ કહે છે કે-પ્રાણીઓ ! માયા (કપટ)ની પ્રાદ્ મુકી દેજો, મુક્તિપુરી (મોક્ષમાં) જવાની ઈચ્છા હોય તો નિર્માયી (માયા રહિત) થવું જોઈએ, અર્થાત્ કપટ મૂકી દેવું એજ મુક્તિપુરીનો શુદ્ધ ને સીધો માર્ગ છે. ૬

લોભની સજ્જાય.

તુમે લક્ષણ જોજો લોભનારે; લોભે મુનિજન પામે ક્ષોભનારે;
લોભે ડાહ્યા મન ડાળ્યા કરેરે, લોભે દુર્ધરપથે સંચરેરે. તુમે. ૧

તજે લોભ તેહનાં લિઓ ભામણારે.

વળી પાયે નમીને કરું ખાંમણારે;

લોભે મર્યાદા ન રહે કેહનીરે.

તુમે સંગત મેલો તેહની રે.

તુમે ૦ ૨

લોભે ઘર મેલી રણમાં મરે રે,

લોભે ઉચ તે નીચું આદરે રે;

લોભે પાપ ભણી પગલાં ભરે રે,

લોભે અકારજ કરતાં ન યોસરે રે. તુમે ૦ ૩

લોભે મનડું ન રહે નિમળું રે,

લોભે સગપણ નાશે વેગળું રે;

લોભે ન રહે પ્રીતિને પાવકું રે;
લોભે ધન મેળે બહુ એકકું રે. તુમે૦ ૪

લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણે રે,
લોભે હત્યા નિત્ય નવિ ગણે રે;

તે તો દામ તણા લોભે કરીરે,
ઉપર મણિધર થાયે તે મરી રે. તુમે૦ ૫

જોતાં લોભનો થોભ દીસે નહિં રે,
એવું સૂત્ર સિદ્ધાંતે કહ્યું સહી રે;

લોભે ચક્રી મુભૂમ નામે જીવે રે,
તે તો સમુદ્ર માંહે કુળી મુવોરે. તુમે૦ ૬

એમ જાણી લોભને છંડજો રે,
એક ધર્મશું મમતા મંડજો રે;

કવિ ઉદયરત્ન ભાષે મુદારે,
વંકું લોભ તજે તેહને સદા રે. તુમે૦ ૭

ભાવાર્થ—તમે લોભના લક્ષણ જો જો, લોભથી મુનિજન પણ ક્ષોભ પામે છે, લોભથી ડાહ્યા માણસનું મન ડોળાયા કરે છે, અને લોભથી દુર્ધર (દુઃખે કરી ધરી શકાય) પંથમાં (માર્ગમાં) સંચાર કરે છે. ૧

જો લોભ તજે તેના ભામણ્યાં લઉં છું અને લોભથી મર્યાદા કાઢતી રહેતી નથી, માટે તમે લોભની સંગત (સોજત) મૂકી દેજો. ૨

લોભથી ઘર મૂકીને રણસંગ્રામમાં મરે છે, ઉચ્ચ શ્રદ્ધને નીચું કાર્ય આદરે છે, પાપની પ્રવૃત્તિમાં પગલાં ભરે છે, અકાર્ય (નહિ કરવાનું કામ) કરતાં પાછો હકતો નથી. ૩

લોભથી મન નિર્મળ રહેતું નથી, અને લોભથી સગપણ પણ વેગળું—છેડું નાશી જાય છે, લોભથી કાષ્ટ સાથે પ્રીતિને ખેસવાનું રહેતું નથી, અને લોભથી ધન બહુ એકઠું કરે છે. ૪

લોભથી પિતા પુત્રને હણી (મારી) નાખે છે, લોભથી હમેશાં હત્યા ગણ્યો નથી, વળી પૈસા ઉપરના લોભ વડે કરીને મૂર્છા કરી મરીને મણિધર (સર્પ) થાય છે. ૫

તપાસ કરતાં લોભનો થોભ (છેડા) દેખાતો નથી, એવું સૂત્ર—સિદ્ધાંતમાં કહેલ છે, લોભથી આક્રમો સુભ્રૂમચક્રવર્તિ (અતિ લોભ કરી) સમુદ્રમાં ડૂબી ગયોને સાતમી નરકે ગયો છે. ૬

એમ જાણી લોભને છંડી દેખે ને એક ધર્મ સાથે મમતા માંડજો, કવિ ઉદયરત્નજી મહારાજ હર્ષથી બોલે છે કે લોભ તજો તેને હું સદા વંદના કરું છું. ૭



॥ परमगुरु श्रीमद्विजयधर्मसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥
 वादिवेताल श्रीशान्तिसूरि विरचित
 श्री जववियार प्रकरण भूज.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

म गणाचरण-अभिधेय-संभ-ध-प्रथोजन—
 लुवणुपधवं वीरं, नमिजिणु लणुमि अणुहुओहत्थं;
 जवसइवं किंयि, जहु लणुयं पूवसूरीहि ॥ १ ॥
 जवना लेहो—

जवा मुत्ता संसा-रिणो य तस थावराय संसारी;
 पुढवि जल जलणु वाओ, वणुस्संथ थावरा नेया. ॥ २ ॥
 पृथिवकायना लेहो—

इलिहुमणिरयणुविहुम-हिंणुत्तहुरियालमणुसिलरसिंहा;
 कणुगार्ध धाओ सेही, वन्निय अरणुत्तथ पलेवा. ॥ ३ ॥
 अण्णय तूरी ओसं, मट्टी पाहाणुज्जओ ज्ञेगा;
 सोपीरंजणु लुण्णार्ध, पुढविलेयार्ध धय्याध. ॥ ४ ॥
 अप्पकायना लेहो—

लोमंतारिक्खमुदगं ओसा हिम करग हुरितणू मडिया;
 हुंति धण्णोदडिमाध, लेआ ज्ञेगा य आउस्स. ॥ ५ ॥

તેઉકાયના ભેદો—

ધંગાલ બલ મુમ્મુર, ઉક્કાસણિ કણુગ વિજ્ઞામાઈયા;
અગણિજિયાણું લેયા, નાયવ્વા નિઉણુદ્દીએ. ॥ ૬ ॥

વાઉકાયના ભેદો—

ઉખામગઉક્કલિયા, મંડલીમ (મુ)હ સુદ્ધ ગુંજવાયા ય;
ઘણુતણુવાયાઈઆ, લેયા ખલુ વાઉકાયસ્સ. ॥ ૭ ॥

વનરૂપતિકાયના ભેદો—

સાહારણુપત્તેયા, વણુસ્સઈજીવા દુહા સુએ ભણિયા;
જેસિમણુંતાણું તણુ, એગા સાહારણુ તેજી. ॥ ૮ ॥

સાધારણુ વનરૂપતિકાય—

કંદા અંકુર કિસલય, પણુગા સેવાલ ભૂમિફેડા ય;
અદ્વયતિય ગજ્જર મો—ત્ય વત્થુલા થેગ પલ્લંકા. ॥ ૯ ॥

કેામલ ફલં ચ સવ્વં, ગૂઢસિરાઈ સિણાઈ પત્તાઈ;
થોહરિ કુંઆરિ ગુગ્ગુલિ, ગલો ય પમુહાઈ છિન્નરૂહા ॥ ૧૦ ॥

ઇન્દ્ર્યાઈણો અણેગે, હવંતિ લેયા અણુંતકાયાણું;
તેસિં પરિભાણુણુત્યં, લક્ખણુમેયં સુએ ભણિયં. ॥ ૧૧ ॥

સાધારણુ વનરૂપતિકાયનું લક્ષણ—

ગૂઢ સિરસંધિપવ્વં, સમભંગમહીરૂ (૨) ગં ચ છિન્નરૂહં;
સાહારણું સરીરં, તવ્વિવરિયં ચ પત્તેયં. ॥ ૧૨ ॥

પ્રત્યેક વનરૂપતિકાયનું લક્ષણ—

એગ સરીરે એગો, જીવો જેસિં તુ તે ય પત્તેયા;
ફલ ફૂલ છલ્લિ કદ્દા, મૂલગ પત્તાણિ ખીયાણિ. ॥ ૧૩ ॥

સૂક્ષ્મ પાંચસ્થાવર—

પત્તેયતરું મુતું, પાંચવિપુલવાઈણું સયલલોચ્છે;
સુહુમાહવાંતિ નિયમા, અંતમુહુતાઉ અદ્વિસ્સા ॥ ૧૪ ॥

બેઘંદ્રિયના લેદો—

સાંખ કવડુય ગંડુલ, જલોય અંદણુગ અલસ લહમાઈ;
મેહુરિ કિમિ પૂઅરગા, બેઘંદ્રિય માર્ધવાહાઈ ॥ ૧૫ ॥

તેઘંદ્રિયના લેદો—

ગોમી મંકણુ જૂઆ, પિપીલિ ઉદેહિયા ય મહોડા,
ઇલિય ઘયમિલ્લીઓ, સાવય ગોકીડ જાઇઓ. ॥ ૧૬ ॥
ગદહય ચોરકીડા, ગોમયકીડા ય ઘનકીડા ય,
કુંથુ ગુવાલિય ઇલિયા, તેઘંદ્રિય ઇંદગોવાઈ. ॥ ૧૭ ॥

ચૌરિંદ્રિયના લેદો—

ચઉરિંદ્રિયાય વિચ્છુ, ઠિંકુણુ ભમરાય ભમરિયા તિડુા;
મચ્છિય ડંસા મસગા, કંસારી કવિલડોલાઈ ॥ ૧૮ ॥

પાંચેંદ્રિયના લેદો—

પાંચિંદ્રિયા ય ચઉહા, નારય^૧ તિરિયા^૨ મણુસ્સ^૩ દેવા^૪ ય;
નેરઇયા સત્તવિહા, નાયવ્વા પુઠવિ લેએણું ॥ ૧૯ ॥

તિર્યચ પાંચેંદ્રિયના લેદો—

જલયર^૬ થલયર^૨ ખયરા^૩, તિવિહા પાંચિંદ્રિયા તિરિકૂખા ય;
સુસુમાર^૧ મચ્છ^૨ કચ્છવ^૩, ગાહા મગરા^૪ ય જલચારી^૫ ॥ ૨ ॥

અઉપય^૧ ઉરપરિસપ્પા^૨, ભુયપરિસપ્પા^૩ ય થલયરા તિવિહા;
 યો સપ્પ નઉલપમુહા, યોધન્વા તે સમાસેણું ॥ ૨૧ ॥

ખયરા રોમયપકૂખી, અમયપકૂખી ય પાયડા ચેવ;
 નરલોગાઓ બાહિં, સમુગ્ગપકૂખી વયયપકૂખી ॥ ૨૨ ॥
 સન્વે જલ-થલ-ખયરા, સમુચ્છિમા ગખ્ખયા હહા હુતિ;

આથાર્દેન મનુબ્બના ભેદો—

કમ્મા-કમ્મગભૂમિ^{૧૫} અંતરદ્વીવા મણુસ્સાય^{૩૦} ॥ ૨૩ ॥

દેવતાના ભેદો—

દસહા ભવણુહિવઇ, અઠ્ઠવિહા વાણુમંતરા હુતિ;
 એઇસિયા પંચવિહા, દુવિહા વેમાણિયા દેવા ॥ ૨૪ ॥

સિદ્ધના ભેદો—

સિદ્ધા પનરસ લેયા, તિત્થઅતિત્થાઈ સિદ્ધ ભેએણું;
 એ એ સંખેવેણું, જીવવિગપ્પા સમકૂખાયા ॥ ૨૫ ॥

જીવોને વિષે પાંચદ્વાર—

એઓસં જીવાણું, શરીરમાઉ ઠિઇસકાયમિ;
 માણા ભેણિપમાણું, જેસિંજં અત્થિ તં ભાણિમે ॥ ૨૬ ॥

એકેન્દ્રિયનું જઘન્યોત્કૃષ્ટ શરીર પ્રમાણ—

અંગુલ અસંખ ભાગો, શરીર-મેજિંદિયાણુ સન્વેસિં;
 એણુ સહસ્સમહિયં, નવરં પત્તેયરૂપાણું ॥ ૨૭ ॥

વિગલેન્દ્રિયનું શરીર પ્રમાણ—

ખારસજેયણુ તિન્નેવ, ગાઉઆ ભેયણુંચ આણુકમસો;
 એઇદિય તેઇદિય-અઉરિંદિય દેહમુચ્ચત્તં ॥ ૨૮ ॥

નારડીનું શરીર પ્રમાણ—

ધણસયપંચપમાણા, નેરઇયા સત્તમાઈ પુઠવીએ;

તત્તો અદ્ધદ્ધણા, નેયા રયણપહા જાવ

॥ ૨૯ ॥

(તીર્યચ પંચેન્દ્રિયનું શરીર પ્રમાણ—

જેયણસહસ્સમાણા, મચ્છા ઉરગાય ગજ્જયા હંતિ;

ધણ્હપુહુત્તં પફ્ખીસુ, લુચચારી ગાઉઅપુહુત્તં ॥ ૩૦ ॥

ખચરા ધણ્હપુહુત્તં, લુઅગા ઉરગાજ્જ જેયણપુહુત્તં;

ગાઉઅપુહુત્તમિત્તા, સમુચ્છિમા ચઉપયા ભણિયા ॥ ૩૧ ॥

છચ્ચેવ ગાઉઆઈ, ચઉપયા ગજ્જયા મુણ્ણેયન્વા;

ગાથાક્કેન મનુપ્યનું શરીર પ્રમાણ—

કોસતિગં ચ મણ્ણસ્સા, ઉક્કોસ સરીરમાણેણું ॥ ૩૨ ॥

દેવતાનું શરીર પ્રમાણ—

ઈસાણંત સુરાણું, રયણીઓ સત્ત હંતિ ઉચ્ચત્તં;

દુગ દુગ દુગ ચઉગેવિ-જજ્જણ્ણતરેક્કિક્ક પરિહાણી ॥ ૩૩ ॥

એકેન્દ્રિયનું આયુષ્ય—

ખાવીસા પુઠવીએ, સત્ત ચ આઉસ્સ તિન્નિ વાઉસ્સ;

વાસસહસ્સા દસ તર-ગણાણુ તેજિ તિરત્તાજિ ॥ ૩૪ ॥

વિગલેન્દ્રિયનું આયુષ્ય—

વાસાણિ ખારસાજિ, એઈદિયાણું તિઈદિયાણુંતુ;

અઉણાપન્ન દિણાઈ, ચઉરિંદીણુંતુ છમ્માસા ॥ ૩૫ ॥

દેવતા-નારકીનું આયુષ્ય ગાથાર્દ્ધેન—

સુરનેરધ્યાણુ ઠિઠ, ઉક્કોસા સાગરાણિ તિત્તીસં;

ચતુષ્પદતિર્યચને મનુષ્યનું આયુષ્ય ગાથાર્દ્ધેન—

ચઉપયતિરિયમણુસ્સા, તિન્નિય પલિઓવમા હુંતિ ॥ ૩૬ ॥

તિર્યચપંચેદ્રિયનું આયુષ્ય—

જલયર ઉર ભુઅગાણું, પરમાઉ હોઈ પુન્વકોડીઓ;

પદ્મખીણું પુણુ ભણિઓ, અસંખભાગો અ પલિયસ્સ ॥ ૩૭ ॥

સૂક્ષ્મ સાધારણુવનસ્પતિકાયને સમૂર્વિદ્યમમનુષ્યનું

આયુષ્ય—

સંવે સુહુમા સાહા-રણાય સમ્મુચ્છિમા મણુસ્સા ય;

ઉક્કોસ જહન્નેણું, અંતમુહુત્તં ચિય જિયંતિ ॥ ૩૮ ॥

શરીરને આયુષ્યદ્વારની સમાપ્તિ—

ઓગાહણુઉમાણું, એવં સંખેવઓ સમદ્ધખાયં;

જે પુણુ ઇત્ય વિસેસા, વિસેસસુત્તાઉ તે નેયા ॥ ૩૯ ॥

એકેદ્રિયની સ્વકાયસ્થિતિ—

એગિંદિયાય સંવે, અસંખઉસ્સપ્પિણી સકાયમ્મિ;

ઉવવજ્જંતિ ચયંતિ ય, અણુંતકાયા અણુંતાઓ ॥ ૪૦ ॥

વિગલેંદ્રિ, તિર્યચ પંચેંદ્રિ, મનુષ્ય, દેવતાને નારકીની

સ્વકાયાસ્થિતિ—

સંખિજ્જ સમા વિગલા, સત્તકુ ભવા પણિંદિતિરિમણુઆ;

ઉવવજ્જંતિ સકાએ, નારય દેવા ય નો એવ ॥ ૪૧ ॥

એકેન્દ્રિય તથા વિગલેન્દ્રિયને પ્રાણુ—

દસહા જિઆણ પાણા, ઈન્દ્રિય^૧ ઉસાસ^૧ આઉ^૧ બલરવા^૩
એગિન્દ્રિયેસુ ચઉરો, વિગલેસુ છ સત્ત અટ્ટેવ ॥ ૪૨ ॥

અસન્નિ-સન્નિપચેન્દ્રિયને પ્રાણુ—

અસન્નિસન્ની પચિન્દ્રિયેસુ, નવ દસ ક્રમેણ બોધન્વા;
તેહિન્દ્રિય વિપ્પઓગો, જીવાણુ બન્નએ મરણુ ॥ ૪૩ ॥

સંસારનું સ્વરૂપ—

એવં અણોરપારે, સંસારે સાયરમ્મિ ભીમમ્મિ;
પત્તો અણુતપ્પત્તો, જીવેહિં અપત્તધમ્મેહિં ॥ ૪૪ ॥

ચોરાસી લાખ યોની—

પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાઉનું યોનિ પ્રમાણુ ગાથાધ્યેન-
પુઠવાઇણ ચઉણ્હ, પત્તેયં સત્તસત્તેવ ॥ ૪૫ ॥

પ્રત્યેક-સાધારણુ વનસ્પતિનું યોની પ્રમાણુ ગાથાધ્યેન-
દસપત્તેયતરણુ, ચઉદસલક્ષ્યા હવંતિ ઇયરેસુ;

વિગલેન્દ્રિ, તિર્યચપચેન્દ્રિયનું યોનિ પ્રમાણુ ગાથા-
ધ્યેન—

વિગલિન્દ્રિયેસુ દો દો, ચઉરો પચિન્દ્રિ તિરિયાણુ ॥ ૪૬ ॥

નારકી, દેવતાને મનુષ્યનું યોનિ પ્રમાણુ—

ચઉરો ચઉરો નારય, સુરેસુ મણુઆણુ ચઉદસ હવંતિ;
સંપિન્દિઆય ય સન્ને; ચુલસી લક્ષ્યાઉ જોણીણુ ॥ ૪૭ ॥

સિદ્ધના જીવેનું સ્વરૂપ—

શિદ્ધાણુ નતિ દેહો, ન આઉકમ્મં ન પાણુ જોણીઓ;
સાઈઅણુંતા તેસિં, કિંઈ જિણુંદાગમે બણિયા. ॥ ૪૮ ॥

જિનેશ્વરના વચનને પ્રાપ્ત નહિં થયેલાનું સ્વરૂપ—

કાલે અણાઈનિહણે, જોણિ ગહણુમિ લીસણે ઈતથ;
ભમિયા ભમિહિંતિ ચિરં, જીવા જિણુવચણુમલહંતા ॥ ૪૯ ॥

મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા—

તા સંપઈ સંપત્તે, મણુઅતે દુલ્લહે વિ સમ્મતે;
સિરિસંતિસૂરી સિદ્ધે, કરેહ લો ! ઉજ્જમં ધમ્મે ॥ ૫૦ ॥

અન્ય સમાપ્તિ—

એસો જીવચિયારો, સંખેવરૂઈણુ જાણુણાહેજી;
સંખિતો ઉદ્ધરિઓ, રૂદ્ધાઓ મુયસમુદ્ધાઓ. ॥ ૫૧ ॥

શ્રી જીવવિચારનેા સાર.

જીવ—પ્રાણી (દશ પ્રકારે) ધારણ કરે, તે બે પ્રકારે—

૧ મુક્તિ—આઠ પ્રકારના દુષ્ટ કર્મના વિપાકને દેહથી વિ-
મુક્ત કરી આત્માને અક્ષય-અવ્યાબાદ એવું જે
નિરૂપમ સુખ તે મોક્ષ.

૨ સંસારી—સંસાર તેને વિષે જે ભ્રમણ કરવું, ચોરાશી
લક્ષ જીવ યોનિમાં વારંવાર જન્મ ધારણ કરવા તે
મુક્તિના ભેદ ૧૫.

૧ જિનસિદ્ધ—તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધીને તીર્થંકરપણું લો-
ગવી ભવિજીવોને ઉપદેશ આપી મોક્ષને વિષે
ગયા તે.

૨ આજનસિદ્ધ—તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધ્યા સિવાય કેવળજ્ઞાન
પ્રાપ્ત કરી મોક્ષને વિષે ગયા તે પુંડરિક સ્વામિ આદિ.

૩ તીર્થસિદ્ધ—તીર્થંકર ભગવાને ચતુર્વિધ સંઘ (સાધુ-
સાધ્વી-શ્રાવકને શ્રાવિકારૂપ)ની સ્થાપના કર્યા
પછી જે મોક્ષે ગયા તે ગણુધરો વિગેરે.

૪ અતીર્થસિદ્ધ—તીર્થંકર ભગવંતે ચતુર્વિધ સંઘરૂપ તીર્થની
સ્થાપના કર્યા પહેલાં મોક્ષે ગયા તે માર્દેવી
માતા પ્રમુખ.

૫ ગૃહસ્થલિંગસિદ્ધ—ગૃહસ્થપણ્યામાં જે મોક્ષ ગયા તે ભર-
તચક્રવર્તિ.

૬ અન્યલિંગસિદ્ધ—સાધુપણ્યાથી રહિત તાપસના ત્રિદંડીના
વેષમાં મોક્ષે ગયા તે. વલ્કલચિરી.

૭ સ્વલિંગસિદ્ધ—સાધુપણ્યામાં જે મોક્ષે ગયા તે.

૮ સ્ત્રીલિંગસિદ્ધ—સ્ત્રીપણ્યામાં જે મોક્ષે ગયા તે ચંદનખાળા
પ્રમુખ.

૯ પુલ્લિંગસિદ્ધ—પુરૂષવેદમાં જે મોક્ષે ગયા તે ગૌતમસ્વા-
મિ વિગેરે.

૧૦ નપુંસકલિંગસિદ્ધ—નપુંસક (કૃત્રિમ નપુંસકપણ્યામાં) જે
સિદ્ધ થયા તે ગાંગેય પ્રમુખ.

૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધ—કોઈ પણ પદાર્થ દેખી પ્રતિબોધ પામી
ચારિત્ર લઈને મોક્ષે જાય તે, કરકંડુ આદિ.

૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધ—પોતાની મેળે બોધ પામી મોક્ષે ગયા
તે, કપીલાદિ.

૧૩ બુદ્ધ બોધિત સિદ્ધ—સદ્ગુરુનો ઉપદેશ—બોધ સાંભળી
વૈરાગ્યવાંત થઈ મોક્ષે ગયા તે.

૧૪ એકસિદ્ધ—એક સમયમાં એકજસિદ્ધ થયા તે મહાવીર-
સ્વામિ પ્રમુખ.

૧૫ અનેકસિદ્ધ—એક સમયમાં અનેક સિદ્ધ થયા તે ઋષ-
ભદ્રેવ પ્રમુખ.

‘સંસારીના બે ભેદ.

૧ ત્રસ—શીત-ઠંડ અને તાપથી જે ત્રાસ પામે તે. (ભય દેખી ત્રાસ પામે)

૨ સ્થાવર—ઠંડ તાપાદિથી પીડા પામવા છતાં તેનું નિવારણ કરવા અસમર્થ હોય તેથી એક સ્થાનકેથી બીજે સ્થાનકે ન જઈ શકે તે સ્થિર-સ્થાવર સ્થાવરના પાંચ ભેદ.

પૃથ્વિકાય—પૃથ્વિના જીવોનું શરીર—સ્ફટિક, પરવાળા હિંગળો આદિ.

અપ્પકાય—પાણીના જીવોનું શરીર—કુવા, તળાવ, વરસાદ વિગેરેનું પાણી.

તેઉકાયx—અગ્નિના જીવોનું શરીર—વજ્ર, ઉલ્કાપાત, વિજળી આદિ.

વાઉકાયx—વાયરા-પવનના જીવોનું શરીર—વટોળીઓ, ગુંબ-રવ કરતો વાયુ વિગેરે.

૧ જીવાલિગમસૂત્રમાં જીવના ભેદ-બે પ્રકારે, દશ પ્રકારે, ચૌદ પ્રકારે, ચોવીશને બત્રીશ પ્રકારે પણ કહ્યા છે. લેખક

x તેઉકાય ને વાઉકાય જાતિથી એકેન્દ્રિય સ્થાવર છે. પરંતુ ગતિવડે કરી ત્રસ કહેલા છે. કેમકે અગ્નિની જ્વાળા ઉર્ધ્વ-ઉચ્ચી, અધો-નીચી અને તિર્યગ્-તિરછી વાંકી ચૂકી ચાલે છે. તેમજ વાઉકાય વૈક્રિયલબ્ધ વડે કરીને ધ્વજ આકારે પોતાનું શરીર વિકુર્ચિત પવન ફેલાવે છે તેથી ગતિએ ત્રસ કહ્યા છે. પરંતુ શીતોષ્ણાદિ વડે કરીને તે એક સ્થાનકેથી બીજા સ્થાનકે જઈ શકતા નથી તેથી જાતિએ એકેન્દ્રિય-સ્થાવર છે [તેઓને સ્થાવર નામ કરના હેતુ હોવાથી] લેખક.

વનસ્પતિકાય—વનસ્પતિના જીવોનું શરીર—તે એ ભેદે,
સાધારણ—એક શરીરમાં અનંતા જીવો હોય
તે કંદમૂળાદિ.

પ્રત્યેક—એક શરીરમાં એક જીવ હોય તે કૂળ
ફૂલાદિ.

ત્રસના ચાર ભેદ.

બેઘંદ્રિય—જેને સ્પર્શનેન્દ્રિય—ચામડી, રસનેન્દ્રિય—જીભ એ
બેઘંદ્રિય હોય તે, શંખ, કોડા, જળો, લાળીઆ
આદિ.

તેઘંદ્રિય—સ્પર્શનેન્દ્રિય—ચામડી, રસનેન્દ્રિય—જીભ, દ્રાણેન્દ્રિય
નાક એ ત્રણ ઇન્દ્રિય હોય તે, ગદ્દેયા, વિષ્ટાના
કીડા, માંકડ, કીડી, મંકોડા વિગેરે.

ચૌરિન્દ્રિય—સ્પર્શનેન્દ્રિય—ચામડી, રસનેન્દ્રિય—જીભ, દ્રાણે-
ન્દ્રિય—નાક, ચક્ષુરિન્દ્રિય—આંખ એ ચાર ઇન્દ્રિય
હોય તે, વીંછી, ભમરા તીડ, માખી વિગેરે.

પંચેન્દ્રિય*—સ્પર્શનેન્દ્રિય, ચામડી, રસનેન્દ્રિય—જીભ, દ્રાણે-
ન્દ્રિય—નાક, ચક્ષુરિન્દ્રિય—આંખ, શ્રોત્રેન્દ્રિય—

* પંચેન્દ્રિયમાં=અંડજ=ઈંડામાં ઉત્પન્ન થાય તે પક્ષીઓ,
પોતજ=ગર્ભમાંથી ઉત્પન્ન થઈ જન્મતી વખતે પડદો હોય તે પશુઓ,
ગર્ભજ—માતાપિતાના સંયોગે ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થાય તે મનુષ્યો,
ઔપપાતિક—માતાપિતા વિના કુંભીમાં તથા કુલની શય્યામાં ઉત્પન્ન
થાય તે નારકીને દેવતા, એમ ચાર પ્રકાર છે.

કાન એ પાંચ ઇન્દ્રિય હોય તે, તેના ચાર ભેદ છે. ૧ નારકી, ૨ તિર્યચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા, ૧ નારકી સાત ભેદ છે, તે કહે છે—

૧ ધમા-રત્નપ્રભા, ૨ વંશા-શર્કરાપ્રભા, ૩ સેતા-વાલુકાપ્રભા, ૪ અંજણા-પંકપ્રભા; ૫ ત્વિઃ-ધૂમપ્રભા, ૬ મઘા-તમઃ પ્રભા, ૭ માઘવતી-તમસ્તમઃ પ્રભા.

૨ દેવતા નવાણું પ્રકારે છે તે કહે છે—

ભુવનપતિના ઢશ ભેદ—૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિદ્યુતકુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્વીપકુમાર, ૭ ઉદ્ધિપ્તકુમાર, ૮ દિશિકુમાર, ૯ વાયુકુમાર, ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

વ્યન્તરના આઠ ભેદ—૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ. ૫ કિન્નર, ૬ કિન્નરપુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ.

વાણવ્યંતરના આઠ ભેદ—૧ અણુપત્ની, ૨ પણુપત્ની, ૩ ઇંસીવાદી, ૪ અપારાધી, ૫ કંદિત, ૬ મહાકંદિત. ૭ કાકડ, ૮ પતંગ.

જ્યોતિષી ના દશ લેદ—પાંચ ચર—ચાલના-
રાને, પાંચસ્થિર—૧ ચંદ્ર, ૨ સૂર્ય, ૩
અહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા.

વૈમાનિકના જે લેદ—કદપોપન્ન—બાર દેવલોક જે
તીર્થંકરોના જન્માદિકથ્યાણુક આદિ-
માં જનારા તે આચારવાળા, કદપ
તીત—અહમિન્દ્ર—તીર્થંકરોના કથ્યાણુ-
કને વિષે નહિ જનારા, પરન્તુ પો-
તાના સ્થાનકે રહ્યા છતાં વંદન કરનારા
તે, પાંચ અનુત્તરવિમાનવાસીને નવઐવેયક.

બાર દેવલોક—સૌધર્મ, ઇશાન, સનતકુમાર, માહેન્દ્ર,
બ્રહ્મ, લાંતક, શુક, સહસ્રાર, આનત,
પ્રાણુત, આરણ્ય, અચ્યુત.

પાંચ અનુત્તર વિમાન—વિજય, વિજયંત, જયંત, અ-
પરાજિત ને સર્વાર્થસિદ્ધ.

નવઐવેયક—સુદર્શન, સુપ્રતિષ્ઠ, મનોરમ, સર્વતોમદ્ર,
વિશાલ, સૌમ્ય, સૌમનસ, પ્રીતિકર,
આદિત્ય.

પરમાધામીના પંદર લેદ—અંબ, અંબરિષ, શ્યામ,
સળલ, રૂદ્ર, ઉપરૂદ્ર, કાલ, મહાકાલ,
અસિપત્ર, ધનુષ્ય, કુંભી, કાલુ, વૈત-
રણી, ખરસ્વર, મહાધોસ.

તિર્યગ્ જાતું ભક્તના દશ ભેદ—અન્નજાતું ભગા, પાનજાતું ભગા,
વસ્ત્રજાતું ભગા, લેણુ* જાતું ભગા, પુષ્પજાતું ભગા,
ફળજાતું ભગા, પુષ્પફળજાતું ભગા, સયણ-
જાતું ભગા, વિદ્યાજાતું ભગા, અવિચિત્તજાતું ભગા.

લોકાંતિકના નવભેદ—સારસ્વત, આદિત્ય, વન્દિ, અરુણ,
ગર્દભાસ, તુષિત, અબ્યાભાધ, આગ્નેય,
અરિષ્ટ,

કિલ્બિષિયાના ત્રણ ભેદ—૧ સૌધર્મને ઈશાન એ બે
દેવલોકની હેઠળ રહે છે, ૨ સનતકુમા-
રને માહેન્દ્રની હેઠળ રહે છે, ૩ બ્રહ્માને
લાંતકની હેઠળ રહે છે.

એ પ્રમાણે મૂળ દેવતાના ભેદ નવાણું છે.

તિર્યંચના ભેદ કહે છે.

૧ જલચર—પાણીને વિષે ચાલનારા-રહેનારા તે (જલે ચ-
રન્તીતિ જલચરાઃ)

૨ સ્થળચર—મૂમિ ઉપર ચાલનારા તે, (સ્થળે ઉપરિ ચર-
ન્તીતિ સ્થળચરાઃ)

૩ ખેચર—આકાશને વિષે ચાલનારા તે, (સ્થે-આકાશે ચ-
રન્તીતિ સ્થેચરાઃ)

જલચરના પાંચ ભેદ—મોટામત્સ્ય, નાનામત્સ્ય, કાચબા,
કુડ (પાણીમાં ઝીણા તંત્રાકારે થાય છે તે) મગર.

સ્થળચરના ત્રણ લેદ—૧ ચતુષ્પદ—ચાર પગવાળા, ઉર-
પરિસર્પ—પેટથી ચાલનારા સર્પ વિગેરે, ભુજપરિ-
સર્પ—હાથથી ચાલનારા નોળીઆ—ખીસ્કોલી વિગેરે.
ખેચરના બે લેદ—૧ રામજપક્ષી—રૂંવાડાની પાંખવાળા
કાગડા વિગેરે. ૧ ચર્મજ પક્ષી—ચામડાની પાંખવાળા
ચામાચીડીઆ વિગેરે.

મનુષ્યના લેદ કહે છે.

કર્મભૂમિ—જ્યાં અસિ-શસ્ત્ર, મસિ-શાહીકલમાદિ કૃષિ-
ખેતી એ ત્રણ પ્રકારના કર્મબંધનના સાધનો વિદ્ય-
માન છે તે જંબૂદ્વીપમાં એક ભરત, ધાતકીખંડે
બે ભરત, અને મહાવિદેહક્ષેત્રે બે ભરત મળી પાંચ
ભરત, તે મુજબ પાંચ ઐરવત ને પાંચ મહાવિ-
દેહ મળી પંદર ક્ષેત્ર તે કર્મભૂમિ.

અકર્મભૂમિ—જ્યાં અસિ, મસિ, કૃષિજન્યાદિ કર્મબંધન
હેતુઓ નથી, તે હૈમવંત, હરિવર્ષ, દેવગુરૂ, ઉત્ત-
રકુરૂ, રમ્યકુ ને ઐરણ્યવંત એ છ ક્ષેત્રને પાંચ
મેરૂપર્વતે ગુણતાં ત્રીશ ક્ષેત્ર અકર્મભૂમિના ગણે,
તેમાં યુગલિયા મનુષ્યને તિર્યંચો રહે છે. તેને દશ
પ્રકારના કલ્પવૃક્ષો ખોરાક, પાણી, વસ્ત્ર, આભારણું
વિગેરે ઇચ્છિત આપે છે, તેઓ અલ્પકષાયીને સરળ
સ્વભાવી હોય છે.

અંતરદ્વીપ--હિમવંત પર્વતની બંને બાજુમાં શિખરીને
 હિમવંત પર્વતમાંથી પૂર્વ-પાશ્ચિમ ચારે વિદિ-
 શામાં હસ્તિ દંતાકારે બે બે દાઢાઓ નીકળી
 છે, તેની દરેક દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ
 છે, તે મળી છપ્પ અંતરદ્વીપ થયા, હવે તે
 દાઢાઓ ઉપર કેવી રીતે અંતરદ્વીપ છે, તેની
 વ્યાખ્યા-અંને તરફના અંતરદ્વીપના સાત સાત
 ચતુષ્ક છે, તેમાં પહેલું ચતુષ્ક અંતરદ્વીપ ઇશાન
 ખુશાથી દક્ષિણાવર્ત તરફ ગણતાં ૧ રૂચક, ૨
 આભાસિક, ૩ વૈષાણિક, ૪ લાંગુલિક, બીજા
 ચતુષ્કમાં અંતરદ્વીપ-૧ હયકર્ણ, ૨ ગજકર્ણ,
 ૩ ગોકર્ણ, ૪ શત્રુઘ્નીકર્ણ, ત્રીજા ચતુષ્કમાં
 અંતરદ્વીપ ૧ આદર્શમુખ, ૨ મેઢમુખ, ૩ અ-
 યોમુખ, ૪ ગોમુખ. ચોથા ચતુષ્કમાં અંતરદ્વીપ-
 ૧ હયમુખ, ૨ ગજમુખ, ૩ હરિમુખ, ૪ વ્યા-
 દ્રમુખ, પાંચમાં ચતુષ્કને વિષે અંતરદ્વીપ-૧
 અશ્વકર્ણ, ૨ સિંહકર્ણ, ૩ અકર્ણ, ૪ કર્ણપ્ર-
 વાવરણ છે, છઠ્ઠા ચતુષ્કને વિષે અંતરદ્વીપ-૧
 ઉદકામુખ, ૨ મેઘમુખ, ૩ વિદ્યુન્મુખ, ૪ વિદ્યુ-
 દંત છે, સાતમા ચતુષ્કને વિષે અંતરદ્વીપ-૧
 ધનદંત, ૨ લષદંત, ૩ શુઢદંતને ૮ સિદ્ધદંત

એ પ્રમાણે સાત ચતુષ્કના મળી અઠ્ઠાવીશ શિખરી પર્વતની દાઢાના અને અઠ્ઠાવીશ તેજનામે હિમવંત પર્વતની દાઢાના મળી છપત્ર અંતરદ્વીપ જાણવા, તેને વિષે યુગલિયા મનુષ્ય રહે છે, તેના શરીરની ઉંચાઇ આઠશેઠ ધનુષ્યની, આયુષ્ય પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગનું, આહાર એકાંતરે કરે, અને ઓગણાએશી દિવસ સુધી બાળકનું પાલન કરે. તેના શરીરમાં ચોસઠ પાંચળીઓ છે. મરણ પછી દેવલોકમાં જ જવાવાળા હોય છે.

ઉપર મુજબ પંદર કર્મભૂમિ, ત્રીશ અકર્મભૂમિ અને છપત્ર અંતરદ્વીપ મલી એકસોએક લેદ (૧૦૧) મનુષ્યના અઠીદ્વીપ આશ્રયી થયા.

હવે સર્વે મળી પદ્મ લેદની સંખ્યા કહે છે.

૨૨ એકેન્દ્રીયના બાવીશ લેદ—પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, સાધારણ વનસ્પતિકાય એ પાંચ સૂક્ષ્મ ને પાંચ બાદર, પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય બાદર મળી અગીઆર તે પર્યાસા ને અપર્યાસા મળી બાવીશ.

૬ વિગલેન્દ્રીયના ત્રણ લેદ—એકદ્રિય, તેકદ્રિય ને ચૈરિન્દ્રિય એ ત્રણ પર્યાસાને ત્રણ અપર્યાસા મળી છ લેદ.

૨૦ તિર્યચ પંચેન્દ્રિયના વીશ લેદ—જળચર ૫, સ્થળચર ૩, ખેચર ૨, એ દશ પર્યાપ્તાને દશ અપર્યાપ્તા મળી વીશ.

૧ જલચર. ૧ સ્થલચર. ૧ ખેચર. ૧ ઉરપરી. ૧ ભૂ-
જપરી. ૫ ગર્ભજ. ૫ સમુર્જિતમ. ૧૦ પર્યાપ્તા. ૧૦ અપર્યાપ્તા.

ઉપરોક્ત એકંદરે અડતાલીશલેદ તિર્યચ પંચેન્દ્રિયમાં ગણવામાં આવે છે. કેમકે બહુધા પ્રકારે તિર્યચ જીવો તિ-
ર્છાલોકમાં છે (તે તિર્યગ્દિશા-મનુષ્યલોકમાં છે) તેથી તેને તિર્યચ કહે છે.

૧૪ નારકીના સાતલેદ પર્યાપ્તાને અપર્યાપ્તા મળી ચૌદ લેદ.
૧૯૮ દેવતાના પ્રથમ ગણાવેલા તે નવાણુંલેદ પર્યાપ્તા ને અ-
ર્યાપ્તા મળી એકસો અઠાણું લેદ.

૩૦૩ મનુષ્યના ત્રણસેત્રણ લેદ—પંદર કર્મભૂમિ, ત્રીશ અક-
ર્મભૂમિ, છપત્ર અંતરદ્રીપ મળી એકસો એક,
તે ગર્ભજ પર્યાપ્તાને અપર્યાપ્તા મળી. ૨૦૨ જે
એકસો એક સમૂર્જિતમ પૂર્વોક્ત બસો બેની સાથે
મેળવતાં ત્રણસેત્રણ લેદ થયા.

એવી રીતે સર્વ મળી સંસારીજીવના પાંચસેત્રેસઠલેદ થયા
હવે પાંચસેત્રેસઠ લેદે શરીર, આયુષ્ય, સ્વકાયસ્થિતિ,
પ્રાણ અને યોનિ એ પાંચ દ્વાર કહે છે—

૧ *પૃથ્વિકાય-શરીરની ઉંચાઈ અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષનું, જઘન્યાયુ અંતર્મૂર્હુર્ત્ત, સ્વકાય સ્થિતિ-પોતાની કાયમાં અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી સુધી ઉત્પન્ન થાય ને નાશ પામે, પ્રાણ ચાર સ્પર્શ-નેન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, આયુષ્યને કાયબળ, યોનિ પ્રમાણુ સાત લાખ.

૨ અપ્કાય-શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું, આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનું જઘન્ય અન્તર્મૂર્હુર્ત્ત, સ્વકાયસ્થિતિ-અસંખ્યાત ઉત્સાપણી અવસ-

* પૃથ્વિકાયના આયુષ્ય સંબંધમાં સુત્રકારે ક્રમ દર્શાવ્યો છે, તે સળ્હા ય સુદ્ધ વાલુય, મળોસિલા સક્રા ય ચર પુઢવી ।
ઇગ બાર ચડદ સોલસઢાર બાવીસ સમસહસ્સા ॥ ૧ ॥

બૃહત્ સંધયણુમાં

અર્થ-સળ્હા-શ્લજ્ઞના મારવાડ દેશની સુંવાળી પૃથ્વીનું એક હજાર વર્ષ, સુદ્ધ શુદ્ધ પૃથ્વી તે ગોરોચંદન અથવા કુમાર માટી તેનું બાર હજાર વર્ષ, વાલુય-વાલુકા નદી પ્રમુખની વેણુનું ચૌદહજાર વર્ષ, મળોસિલ-મનશિલા એટલે મણુસિલનું સોળ હજાર વર્ષનું. સક્રા-શર્કરા હડતાલ-સુરમાદિકનું અઠારહજાર વર્ષનું. ચરપુઢવી-ચરપૃથ્વી શિકા-પાપાણુ-રત્નાદિક વિગેરેનું બાવીશ હજાર વર્ષનું આયુષ્ય બાણુનું આ પ્રમાણે શાસ્ત્રકાર મહારાજે પૃથ્વીકાયના આયુષ્યનું વર્ણન કરેલ છે.

પિંણી, પ્રાણ ચાર-સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસોર્ધ્વાસ,
આયુષ્યને કાયબળ, યોનિપ્રમાણ સાત લાખ.

૩ તેઉકાય—શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા લાગનું, આયુષ્ય
ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રિનું, જઘન્ય અન્તર્મૂર્ત્ત,
સ્વકાયસ્થિતિ અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી
પ્રાણ ચાર-સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસોર્ધ્વાસ, આયુ-
ષ્યને કાયબળ, યોનિપ્રમાણ સાત લાખ.

૪ વાઉકાય—શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા લાગનું, આયુ-
ષ્ય-ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હજાર વર્ષનું, જઘન્ય અન્તર્મૂ-
ર્ત્ત, સ્વકાયસ્થિતિ-અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી
અવસર્પિણી, પ્રાણ ચાર-સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસો-
ર્ધ્વાસ, આયુષ્યને કાયબળ, યોનિપ્રમાણ સાત લાખ.

૫ પ્રત્યેકવનરૂપતિકાય—શરીરની ઉંચાઈ એક હજાર યોજ-
નથી અધિક^૧, આયુષ્ય દશહજાર વર્ષનું, સ્વકા-

૧ શ્રી ભગવતિસૂત્રના ઓગણીશમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશકયાં
કહ્યું છે કે—

જોયળ સદસ્સમહિયં, વળસ્સઈ દેહમાણમુક્કિટ્ઠં ।

તંચગિ (કિ) લ સમુદગય જલરુહનાલં હવઈ રન્ના (ભૂમા)

અર્થ—વનરૂપતિકાય (પ્રત્યેક) નું દેહમાન ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર
યોજનથી અધિક તે કેવી રીતે-સમુદ્રની અંદર રહેલ કમળની નાળની
જેમ એટલે પૃથ્વીની અંદર કમળ હોય છે તે પદ્મદ્રહ એક હજાર
યોજન ઉંડા છે તેની જમીનમાં કમળનાળનું મૂળ હોય અને પાણીના
ઉપરના ભાગમાં કમળના પાંદડાં હોય છે એટલે મૂળને પાંદડા પા-

અસ્થિતિ-અસંખ્યાઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી, પ્રાણ
ચાર-સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, આયુષ્ય ને કાય-
બળ, યોનિપ્રમાણ દશ લાખ.

૬ સાધારણ વનસ્પતિકાય—શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ
અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, આયુષ્ય અંત-
સુદૂર્ત, સ્વકાયસ્થિતિ અનંતી ઉત્સર્પિણી-અવ-
સર્પિણી, પ્રાણ ચાર-સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ,
આયુષ્યને કાયબળ, યોનિપ્રમાણ ચૌદ લાખની.

૭ બેઠદ્રિય—શરીરની ઉંચાઈ બાર બેજન, આયુષ્ય બાર વર્ષનું,
*સ્વકાયસ્થિતિ-સંખ્યાતા વર્ષની, પ્રાણ છ-
સ્પર્શનેન્દ્રિય, રસનેન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, આયુષ્ય,
કાયબળ ને વચનબળ, યોનિપ્રમાણ બે લાખની.

૮ તેઠદ્રિય—શરીરની ઉંચાઈ ત્રણ ગાઉની. આયુષ્ય ઓગણ
પચાસ દિવસનું, સ્વકાયસ્થિતિ સંખ્યાતા વર્ષની,
પ્રાણ સાત-સ્પર્શનેન્દ્રિય, રસનેન્દ્રિય, દ્રાણેન્દ્રિય,
શ્વાસોચ્છ્વાસ. આયુષ્ય, કાયબળને વચનબળ.

જીવની ઉંચાઈથી વિશેષ છે તેથી એક હજાર બેજનથી અધિક કહેવ
છે. (લક્ષ્મી દેવીનું નિત્રાસ સ્થાન જે કમળ છે તે પૃથ્વીના પરીણામ
છે તે અહીં ન લેવું અહીં તો કમળ વનસ્પતિ કાય લેવાનું છે.)

* પંચ સમ્રાટમાં કહ્યું છે કે- “ ષિગલાદૈવ ષાસતહસસં-
ચ્છેજ્જતિ ” વિગલેન્દ્રિય પોતાની કાયને વિષે સંખ્યાતા વર્ષ સુધી
છે.

યોનિ પ્રમાણુ યે લાખની.

૯ ચૌરિન્દ્રિય—શરીરની ઉંચાઈ એક યોજન (ચાર ગાઉ)
ની, આયુષ્ય છ માસનું, સંખ્યાતા વર્ષની સ્વકા-
યસ્થિતિ, આઠ પ્રાણુ—(ચાર ઈન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ,
આયુષ્ય, કાયબળ, ને વચનબળ), યે લાખ
જીવા યોનિ,

પંચેન્દ્રિયના ૪ લેહો.

૧ નારકી, ૨ તિર્યચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

નારકીના સાત લેહ—૧ ધમા, ૨ વંશા, ૩ સેલા, ૪
અંજણા, ૫ રિક્ષા, ૬ મધા, ૭ મધાવતી.

૧ ધમા-રત્નપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૭૧૧ ધનુષ્યને ૬ આં-
ગળ, આયુષ્ય એક સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ—
પોતાની કાયમાં ઉત્પન્ન થતા નથી, પ્રાણુદશ.

૨ વંશા-શર્કરાપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૧૫૧૧ ધનુષ્યને ૧૨
આંગળ, આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમ, સ્વકાય
સ્થિતિ નથી, પ્રાણુ દશ.

૩ શેલા-વાલુકાપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૩૧૧ ધનુષ્ય, ઉત્કૃ-
ષ્ટાયુષ્ય સાત સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ નથી;
પ્રાણુ દશ.

૪ અંજણા-પંકપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૬૨૧૧ ધનુષ્ય, ઉ-
ત્કૃષ્ટાયુષ્ય દશ સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ નથી,
પ્રાણુ દશ.

૫ રિક્ષા-ધૂમપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૧૨૫ ધનુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય સત્તર સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ નથી,
પ્રાણુ દશ.

૬ મઘા-તમઃપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૨૫૦ ધનુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટ-
યુષ્ય બાવીશ સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ નથી,
પ્રાણુ દશ.

૭ માઘવતી-તમસ્તમઃપ્રભા—શરીરની ઉંચાઈ ૫૦૦ ધનુષ્ય,
ઉત્કૃષ્ટાયુષ્ય તેત્રીશ સાગરોપમ, સ્વકાયસ્થિતિ નથી
પ્રાણુ દશ.

સાતે નારકીનું યોનિ પ્રમાણ ચાર લાખ.

તિર્યચ પચેન્દ્રિયના ત્રણ લેદ.

૧ જલચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ખેચર, ૪ ઉરપરિ-
સર્પ, ૫ ભુજપરિસર્પ.

૧ જલચર ગર્ભજ—શરીરની ઉંચાઈ એક હજાર જોજન,
આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કોડ પૂર્વનું, સ્વકાય સ્થિતિ
સાત આઠ લવની, પ્રાણુ દશ.

૨ સ્થળચર ગર્ભજ—શરીરની ઉંચાઈ ૬ ગાઉની. આયુષ્ય

નારકી મરીને પોતાની કાયને વિષે એટલે વચ્ચે લવ કર્યા સિવાય
ઉત્પન્ન થતા નથી. તેથી તેની સ્વકાયસ્થિતિ નથી, સામુદાયિક સાતે
નારકીનું ઉત્કૃષ્ટાયુષ્ય ૩૩ સાગરોપમ કહેલ છે, વર્ણુ, ગંધ, રસ ને
સ્પર્શ જે એક સરખા હોય તેને યોનિ કહે છે.

ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યોપમનું, સ્વકાય-સ્થિતિ સાત
આઠ ભવની, પ્રાણ દશ.

૩ ખેચર ગર્ભજ—શરીરની ઉંચાઈ ૨ થી ૯ ધનુષ્યની,
આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ પદ્યોપમનો અસંખ્યાતમો
ભાગ, સ્વકાય સ્થિતિ સાત આઠભવની, પ્રાણદશ
ઉરપરિસર્પ ગર્ભજ—શરીરની ઉંચાઈ એક હજાર જોજનની,
આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ કોડ વર્ષનું, સ્વકાયસ્થિતિ
સાત-આઠભવની, પ્રાણ દશ.

ભુજપરિસર્પ ગર્ભજ—શરીરની ઉંચાઈ ૨ થી ૯ ગાઉની,
આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ કોડ વર્ષનું, સ્વકાયસ્થિતિ
સાત-આઠભવની, પ્રાણ દશ.

તિર્યચ પાંચેદ્રિયની ચોત્રિ પ્રમાણ ચાર લાખની.

હવે સમૂર્વિષ્ઠમનું સ્વરૂપ કહે છે—

૧ જલચર—શરીરની ઉંચાઈ એક હજાર જોજનની, આયુષ્ય
ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડ વર્ષનું, પ્રાણ નવ.

૨ સ્થલચર—શરીરની ઉંચાઈ બેથી નવ ગાઉની, ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય ૮૪૦૦૦ વર્ષનું, પ્રાણ નવ.

૩ ખેચર—શરીરની ઉંચાઈ બેથી નવ ધનુષ્યની, ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય ૭૨૦૦૦ વર્ષનું, પ્રાણ નવ.

૪ ઉરપરિસર્પ—શરીરની ઉંચાઈ બેથી નવ જોજન, ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય ૫૩૦૦૦ વર્ષનું, પ્રાણ નવ.

૫ ભુજપરિસર્પ—શરીરની ઉંચાઈ બેથી નવ ધનુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય ૪૨૦૦૦ વર્ષનું, પ્રાણ નવ.

મનુષ્યના ત્રણ ભેદ.

૧ કર્મભૂમિના, ૨ અકર્મભૂમિના ૩ અંતરદ્વીપના
ગર્ભજ મનુષ્ય—શરીર ત્રણ ગાઉનું, આયુષ્ય ત્રણ પદ્યોપમ,
ઉત્કૃષ્ટ સ્વકાયસ્થિતિ સાત-આઠભવ, પ્રાણ દશ,
યોનિ પ્રમાણ ચૌદ લાખનું છે.

સંભ્રાન્ધમ મનુષ્ય—શરીર અંશુલના અસંખ્યાતમા બાગનું
આયુષ્ય અંતર્મૂર્હુર્ત, પ્રાણ સાત-આઠ* હોય.

દેવતા*ને વિષે પાંચદ્વાર કહે છે—

૧૦ ભુવનપતિ—શરીર પ્રમાણ સાત હાથનું, આયુષ્ય અસુ-
રકુમારનું ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમથી અધિક,
બાકીના નવનું દેશે ઉણું બે પદ્યોપમ, સ્વકાય-
સ્થિતિ નથી, પ્રાણ દશ છે.

તિર્યયપચ્ચેન્દ્રિયને મનુષ્યનું શરીર પ્રમાણ તથા આયુષ્ય ભુગ-
ચિકનર ને તિર્યચ આશ્રી જાણવું.

* સમૃદ્ધિમ મનુષ્યને ભાષા પર્યાપ્તિ ન હોય તેથી આઠ
પ્રાણ ને તેમાં બે શ્વાસોચ્ચ્વાસ પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા સિવાય મરણ પામે
તો સાત પ્રાણ હોય.

* દેવતાઓનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ૩૩ સાગરોપમ, યોનિપ્રમાણ
દરેક દેવતાની સામુદાયિક ચાર લાખની, સ્વકાયસ્થિતિ નથી કેમકે
દેવ મરીને દેવ થતા નથી, પ્રાણ દશ છે.

૮ વ્યંતર—શરીર સાત હાથનું, આયુષ્ય એક પલ્લેપમ,
સ્વકાર્યાસ્થિતિ નથી, પ્રાણુ દશ છે.

૫ જ્યોતિષી—શરીર સાત હાથનું, આયુષ્ય-૧ ચંદ્રમાનું
૧ પલ્લેપમને એક લાખ વર્ષ, ૨ સૂર્ય-૧
પલ્લેપમને એક હજાર વર્ષ, ૩ ગ્રહ-૧ પલ્લે-
પમ, ૪ નક્ષત્ર-અર્ધ પલ્લેપમ, ૫ તારા એક
પલ્લેપમનો ૧ ભાગ, સ્વકાર્યાસ્થિતિ નથી, પ્રાણુદશ.

વૈમાનિક—

૧ સૌધર્મ—શરીર સાત હાથનું, આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ બે સાગરોપમ
૨ ઇશાન—શરીર સાત હાથનું, આયુષ્ય બે સાગરો-
પમ અધિક.

૩ સનતકુમાર—શરીર છ હાથનું, આયુષ્ય સાત સાગરોપમ.
૪ મોહિંદ્ર—શરીર છ હાથનું, આયુષ્ય સાત સાગરો-
પમ અધિક.

૫ બ્રહ્મા—શરીર પાંચ હાથનું, આયુષ્ય ૧૦ સાગરોપમ.

૬ લાંતક—શરીર પાંચ હાથનું, આયુષ્ય ચૈત્ર સાગરોપમ.

૭ શુક્ર—શરીર ચાર હાથનું, આયુષ્ય સત્તર સાગરોપમ.

૮ સહસ્રાર—શરીર ચાર હાથનું, આયુષ્ય અઠાર સાગરોપમ.

૯ આનત—શરીર ત્રણ હાથનું, આયુષ્ય ઓગણીસ સાગરોપમ.

૧૦ પ્રાણુત—શરીર ત્રણ હાથનું, આયુષ્ય વીસ સાગરોપમ.

૧૧ આરણુ—શરીર ત્રણ હાથનું, આયુષ્ય એકવીસ સાગરોપમ.

૧૨ અચ્યુત—શરીર ત્રણહાથનું, આયુષ્ય બાવીશ સાગરોપમ.
 નવ ઐવેયક—શરીર બે હાથનું, આયુષ્ય-૧ સુદર્શનનું ૨૩
 સાગરોપમ, ૨ સુપ્રતિષ્ઠનું ૨૪ સાગરોપમ,
 ૩ મનોરમનું ૨૫ સાગરોપમ, ૪ સર્વતોલદ્રનું
 ૨૬ સાગરોપમ, ૫ વિશાલનું ૨૭ સાગરોપમ,
 ૬ સૌમ્યનું ૨૮ સાગરોપમ, ૭ સૌમનસનું ૨૯
 સાગરોપમ, ૮ પ્રીતિકરનું ૩૦ સાગરોપમ,
 ૯ આદિત્યનું ૩૧ સાગરોપમ.

પાંચ અનુત્તરવિમાન—

શરીર પ્રમાણ એક હાથનું, પહેલા ચારનું આયુષ્ય
 ૩૧ થી ૩૩ સાગરોપમનું, પાંચમા સર્વાર્થસિદ્ધનું ૩૩ સાગ-
 રોપમનું છે.

મુક્તિ-મોક્ષના જીવને—

શરીર નથી, આયુષ્ય નથી, સ્વકાય સ્થિતિ નથી, પ્રાણ
 નથી ને યોનિ પણ નથી. સાદિ અનંત સ્થિતિ છે, કેમકે
 મોક્ષમાં ગયા તેની આદિ છે, પરંતુ ત્યાંથી પુનઃ આવવાનું
 નથી તેથી અનંત છે, વર્ણ-ગંધ-રસ સ્પર્શ નથી એટલે
 અશરીરી ને અક્ષય-અવ્યાયાધ સ્થિતિવાળા સિદ્ધ ભગ-
 વાન છે.

જાહેર ખબર.

અમારે ત્યાંથી સાક્ષરરત્ન મહર્ષિમ શ્રેષ્ઠિચર્ય શ્રીયુત્
અનુપચંદ મહુકચંદ કૃત નીચે મુજબ પુસ્તકો મળે
છે, માટે મંગાવનાર બન્ધુઓએ પોતાના ચોક્કસ
ઠેકાણા સાથે નીચેના ઠેકાણેથી મંગાવી લેવા. પોસ્ટ
ખર્ચ તથા વી. પી. ખર્ચ અલગ સમજવું.

ચૈત્યવંદન ચૌવીશી તથા પ્રશ્નોત્તર રત્ન ચિંતામણિ.

૦-૧૪-૦

અઢાર દ્વપણ નિવારક.

૦-૬-૦

લખો—

શાહ ચુનીલાલ રાયચંદ.
કે. શ્રીમાળી મહોલ્લો.

ભરૂચખંદર.

શિવલાલ ઝવેરચંદ સંઘવી.

કે. શ્રીમાળી મહોલ્લો.

ભરૂચખંદર.

૩. દશ હજરની જરૂર.

ભરૂચ પાંજરાપોળના આંધળા હુલાં અને અશક્ત જનાવરો ઉપર દયા લાવી પોતાનો સગી હાથ લાંબાવી ચથાશક્તિ પ્રમાણે મદદ આપી મહાન પુણ્ય ઉપાર્જન કરશે.

શ્રી ગંધાર તીર્થ માટે.

૩. ૫૦૧ ની જરૂર.

આ ગામ યાત્રાનું મથક છે, શ્રી અમીઝા પા-
ર્શ્વનાથ ખિરાજમાન છે, ત્યાં ધર્મશાળાની આસ-
પાસ ઓરડીઓ દશ વધારવાની જરૂર છે, તો જે
સફરુદસ્થ રૂ. ૫૦૧ મોકલી આપશે, તેમના નામનું
કાયમી બોર્ડ ઓરડી ઉપર ચડાવવામાં આવશે.
(યાત્રા જવા માટે ભરૂચથી મોટરનું સાધન છે,
તો ખાસ કરીને યાત્રાનો લાભ લેશે.)

૩. પાંચ હજરની જરૂર.

આ શહેરમાં ઉપાશ્રયની નજીક છુટી જમીન રૂ-
પીઆ ત્રણ હજરમાં લીધી છે, તેના પર બાંધ કામ
કરવાનું છે, તો કોઈ સગી સફરુદસ્થ રૂ. ૫૦૦૦
આપશે તેનું કાયમી પાટીડું ચડાવવામાં આવશે.

વ્યવસ્થાપક—

શાહ ચુનીલાલ રાયચંદ.

૬. શ્રીમાળીમહોલ્લા-ભરૂચખંડર.

